

2010. gada 2. septembrī

CEBS vadlīnijas koncentrācijas riska pārvaldībai uzraudzības pārbaudes procesa ietvaros (VL 31)

Saturs

1. Ievads	1
Vadlīniju ieviešana	5
2. Koncentrācijas riska definīcija	5
3. Vispārīgi apsvērumi par koncentrācijas riska pārvaldību un šī riska pārvaldības principu	7
4. Koncentrācijas riska pārvaldība un uzraudzība atsevišķās riska jomās.....	13
4.1 Kredītrisks.....	13
4.2 Tirdzniecības risks.....	15
4.3 Operacionālais risks.....	16
4.4 Likviditātes risks	19
5. Uzraudzības pārbaude un novērtējums.....	22
1. pielikums. Riska koncentrācijas piemēri	28
2. pielikums. Koncentrācijas riska pārvaldībai izmantoto rādītāju piemēri	32

1. Ievads

1. Koncentrācijas risks varētu būt viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc kredītiestādei rodas nozīmīgi zaudējumi. Finanšu krīzes laikā 2008.–2009. gadā izkristalizējās vairāki piemēri attiecībā uz riska koncentrāciju iestādēs. Tā kā šis risks var apdraudēt iestādes spēju pastāvēt, uzraugiem tam jāpievērš īpaša uzmanība.
2. Koncentrācijas risks ir viens no specifiskajiem riskiem, kas jāvērtē Otrā pīlāra ietvaros saskaņā ar Direktīvu 2006/48/EK (turpmāk šajā tekstā — kapitāla prasību direktīva, *CRD*). Koncentrācijas riska aspekti galvenokārt aplūkoti Otrā pīlāra ietvaros *CRD* 123.¹ un 124. pantā un V un XI pielikumā. Šīs vadlīnijas aizvieto *CEBS* 2006. gada 17. decembrī publicētās vadlīnijas par koncentrācijas riska pārvaldības aspektiem uzraudzības pārbaudes procesa ietvaros².

¹ Saskaņā ar *CRD* 123. un 124. pantu, īstenojot riska pārvaldību un iekšējā kapitāla plānošanas procesu, kā arī uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas procesu, iestādēm un uzraugiem jāpievērš uzmanība *to risku raksturam un līmenim, kādiem iestādes ir pakļautas vai var tikt pakļautas*.

² Skatīt <http://www.c-ebs.org/aetdoc/fb7a0a06-c026-48fc-8bb7-05100f8fa1c9/Technical-aspects-of-the-management-of-concentrati.aspx>

3. Šajās vadlīnijās uzmanība tiek pievērsta visiem koncentrācijas riska aspektiem. Jāatzīmē, ka papildus CRD īpašajam prasībām par koncentrācijas risku uz iestādēm arī turpmāk attieksies prasības par lielu riska darījumu (*large exposures*) uzraudzību un kontroli, īpašu uzmanību pievēršot darījumiem ar vienu klientu vai saistītu (*connected*) klientu grupu, kā noteikts CRD 106.–118. pantā, CEBS vadlīnijās un šim jautājumam veltītajos standartos.
4. Tāpat arī jāatzīmē, ka koncentrācijas risks netiek pilnībā aplūkots Pirmā pīlāra kontekstā ne Bāzeles kapitāla ietvarā (*Basel Capital Framework*), ne CRD. Attiecībā uz kredītrisku tiek pieņemts, ka IRB (uz iekšējiem reitingiem balstītie) portfeļi ir pilnībā (*perfectly*) diversificēti³. Rezultātā sagatavotās IRB pieejas aplēses un pieņemumi nepietiekami novērtē risku, un tos jākorģē, pēc iespējas pievēršot uzmanību koncentrācijas riskam un piešķirot (*allocating*) kapitālu saskaņā ar Otrā pīlāra ietvaru; attiecīgi uzraugi sagaida, ka iestāžu turējumā esošais kapitāls ir pietiekams visu iestādes risku, tostarp koncentrācijas riska, segšanai. Papildu kapitālu varētu turēt pēc pasākumu veikšanas koncentrācijas riska mazināšanai, un tas segs koncentrācijas riska daļu pēc risku mazināšanas.
5. Parasti koncentrācijas risks tiek analizēts saistībā ar kreditēšanas darbībām. Tomēr koncentrācijas risks attiecas gan uz risku, kas ir saistīts ar atsevišķai personai vai savstarpēji saistītiem (*interrelated*) aizņēmējiem piešķirtiem kredītiem, gan arī uz ikvienu citu nozīmīgu ar šādu kredītu saistītu aktīvu vai saistību (pasīvu) riska darījumu (*interrelated asset or liability exposures*), kas tirgus/nozares/valsts vai darbības jomas satricinājuma (*distress*) gadījumā var apdraudēt iestādes stabilitāti.
6. Lai noteiktu iestādes koncentrācijas risku, analīzi veic ne tikai viena riska ietvaros (*intra-risk analysis*), bet arī starp vairākiem riskiem (*inter-risk analysis*). Šis dalījums ir nedaudz mākslīgs, jo koncentrācijas analīzei, ko veic viena riska ietvaros vai starp vairākiem riskiem, ir vienāds iznākums: tiek identificēti riska darījumi (*exposures*), kuri var radīt pietiekami lielus zaudējumus, kas apdraudētu finanšu iestādes stāvokli vai spēju nodrošināt tās pamatdarbību, vai kuri var nozīmīgi mainīt iestādes riska profilu⁴.
7. Ņemot vērā koncentrācijas riska divkāršo raksturu (tas var pastāvēt gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem), CEBS atzīst, ka pastāvošie riska pārvaldības modeļi un prakse daudzos gadījumos aptver visus vai dažus koncentrācijas aspektus viena riska ietvaros (*intra-risk*). Šādos gadījumos šajās vadlīnijās noteiktie principi jāievēro tiktāl, ciktāl var skaidri parādīt, cik efektīvi un atbilstīgi koncentrāciju viena riska ietvaros (*intra-risk concentrations*) aptver jau esošais noteiktai riska jomai izveidotais pārvaldības ietvars (t. s. *silo* pieeja). Tomēr CEBS vērs uz uzmanību uz to, ka pastāvošā pieeja riska (tostarp koncentrācijas riska) pārvaldībai ne vienmēr pietiekamā mērā aptver dažādu riska faktoru mijiedarbību un koncentrāciju starp vairākiem riskiem (*inter-risk concentrations*).
8. Šīs vadlīnijas veicina izmantot holistisku pieeju koncentrācijas riska pārvaldībai; saskaņā ar šādu pieeju iestādes identificē un novērtē visu veidu risku koncentrācijas,

---

³ Skatīt arī 2006. gada novembrī publicēto BCBS darba dokumentu sēriju Nr. 15 „Pētījums par kredītriska koncentrāciju: darba grupas īstenotajā projektā apskatītie jautājumi un projekta rezultāti” (*Studies on credit risk concentration: an overview of the issues and a synopsis of the results from the Research Task Force project*, http://www.bis.org/publ/bcbs_wp15.pdf)

⁴ Riska koncentrācijas standartdefinīciju (*reference definition*) skatīt apvienotā foruma ziņojumā (*Joint Forum Report*) „Pārskats par riska koncentrācijas noteikšanu un pārvaldību grupas līmenī dažādos sektoros” (*Cross-sectoral review of group-wide identification and management of risk concentrations*) (2008. gada aprīlis), <http://www.bis.org/publ/joint19.pdf>.

jo viena riska notikums (*single risk event*) var radīt zaudējumus vai negatīvi ietekmēt vairāk nekā vienu riska kategoriju. Šo vadlīniju mērķis ir arī kopumā veicināt drošu riska pārvaldības praksi un turpināt CEBS aizsākto darbu saistībā ar riska pārvaldības augsta līmeņa principiem⁵.

9. Koncentrācijas risku var radīt saistīti faktori (*connected factors*), kurus var skaidri saprast un identificēt tikai tad, ja tiek piemēroti visaptveroši procesi koncentrācijas riska identificēšanai, pārvaldībai, uzraudzībai un pārskatu sniegšanai. Ir svarīgi novērst koncentrācijas veidošanos un nepieļaut, ka iestādes un uzraugi nepietiekami identificē un kontrolē šādus faktorus.
10. CEBS apzinās, kādu labumu iestādēm rada diversifikācija un kāda ir tās sasaiste ar koncentrācijas risku gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem. Kvantitatīvi koncentrācijas risku un diversifikācijas radītos labumus var izteikt, izmantojot vienus un tos pašus vai līdzīgus ietvarus vai metodoloģijas. Šīs vadlīnijas attiecas vienīgi uz koncentrācijas risku, bet diversifikācijas jautājumus CEBS risina atsevišķā ziņojumā par uzraudzības pieeju attiecībā uz ekonomikas kapitāla modeļu radītas diversifikācijas labumiem⁶.
11. CEBS uzskata, ka no praktiskā viedokļa šo vadlīniju ieviešanas rezultātā ieviestie uzlabojumi iestāžu riska pārvaldībā un mērīšanā, kuru mērķis ir labāk identificēt un mazināt koncentrācijas risku, arī veicinās diversifikācijas radītās ietekmes labāku mērīšanu un modelēšanu.
12. CEBS atzīst, ka, novērtējot iestādes koncentrācijas risku (gan pārrobežu, gan iekšzemes banku grupas kontekstā), uzraugi pievērsīs uzmanību iestādes darbības modelim (*business model*) un stratēģijai, tostarp stratēģijai, kuras rezultātā noteiktas komercsabiedrības (*entities*) var tikt koncentrētas noteiktās jomās, produktos vai tirgos grupas ietvaros izmantotās stratēģijas dēļ. Attiecīgajām uzraudzības iestādēm rūpīgi jāpārbauda šādi gadījumi un tie jārisina ICAAP–SREP (kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa un uzraudzības pārbaudes un novērtējuma procesa) dialoga kontekstā starp iestādēm un to uzraugiem, kā arī kolēģijas ietvaros, ja iespējams.

---

⁵ Skatīt: <http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards—Guidelines/2010/Risk-management/HighLevelprinciplesonriskmanagement.aspx>

⁶ CEBS ziņojums par uzraudzības pieeju attiecībā uz ekonomikas kapitāla modeļu radītās diversifikācijas labumiem (*Report on the supervisory approaches to diversification benefits arising from economic capital models*) un CEBS viedoklis attiecībā uz diversifikācijas labumu atzīšanu (*CEBS's stance regarding the recognition of diversification benefits*): <http://www.c-eps.org/documents/Publications/Other-Publications/Others/2010/Diversification.aspx>

13. Šīs vadlīnijas ir cieši saistītas ar citām CEBS vadlīnijām, un tās jāskata kopā galvenokārt ar šādiem dokumentiem: i) vadlīnijām uzraudzības pārbaudes procesa piemērošanai saskaņā ar Otro pīlāru (*Guidelines on the Application of the Supervisory Review Process under Pillar 2*) (VL 03)⁷, ii) riska pārvaldības augsta līmeņa principiem (*High-level principles for risk management*)⁸ un iii) vadlīnijām par pārskatītā režīma ieviešanu attiecībā uz lieliem riska darījumiem (*Guidelines on the implementation of the revised large exposures regime*)⁹. Ņemot vērā stresa testu nozīmi koncentrācijas identificēšanā, īpaši attiecībā uz koncentrāciju starp vairākiem riskiem, CEBS stresa testu vadlīnijas (*Guidelines on stress testing*)¹⁰ sniedz noderīgas norādes stresa testu programmu izveidei.
14. Vadlīnijas sakārtotas četrās lielās iedaļās. Šī dokumenta 2. iedaļā sniegta koncentrācijas riska definīcija un raksturots šī riska divkāršais raksturs, kas ir koncentrācija gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem. 3. iedaļā norādīti vispārīgi koncentrācijas riska pārvaldības principi, 4. iedaļā risināti noteiktai riska jomai (kredītriskam, tirgus riskam, operacionālajam riskam un likviditātes riskam¹¹) raksturīgie koncentrācijas riska pārvaldības aspekti, un 5. iedaļā sniegtas norādes (*underpinnings*) attiecībā uz uzraudzības pārbaudi un novērtējumu. Vadlīnijas papildina divi pielikumi: 1. pielikumā doti piemēri par koncentrācijas risku, un 2. pielikumā sniegti piemēri par koncentrācijas riska pārvaldības rādītājiem.
15. Šajās vadlīnijās CEBS aplūko koncentrācijas riska pārvaldības kvalitatīvos un kvantitatīvos aspektus, ievērojot proporcionalitātes principu; tas nozīmē, ka nelielas iestādes, kuras klientiem sniedz tradicionālus un vienkāršus pakalpojumus, var vairāk koncentrēties uz kvalitātes aspektiem, īpaši attiecībā uz koncentrāciju starp vairākiem riskiem (*inter-risk concentrations*), savukārt lielām iestādēm, kuras darbība saistīta ar sarežģītu finanšu pakalpojumu sniegšanu, savos iekšējos mērīšanas modeļos (*internal measurement models*) atbilstīgi jāaptver koncentrācija gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem.
16. Proporcionalitātes princips attiecas uz visiem šo vadlīniju aspektiem, tostarp koncentrācijas riska identificēšanai, mērīšanai, uzraudzībai un pārvaldībai izmantoto metodoloģiju. Līdzīgā veidā attiecīgās iestādes lielums, sistēmiskais nozīmīgums, darbību raksturs, apjoms un sarežģītība nosaka, cik bieži un kādā mērā tiek veiktas uzraudzības pārbaudes un novērtējums, paturot prātā, ka iestādēm, kas ir mazākas un kuru darbība nav saistīta ar sarežģītu finanšu pakalpojumu sniegšanu, koncentrācijas risks bieži ir galvenokārt saistīts tikai ar kredītrisku. Darbības modeļa (*business models*) dēļ dažām iestādēm var izveidoties pārmērīgi liela koncentrācija

---

⁷ Skatīt <http://www.c-ebs.org/getdoc/00ec6db3-bb41-467c-acb9-8e271f617675/GL03.aspx>

⁸ Skatīt <http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Risk-management/HighLevelprinciplesonriskmanagement.aspx>

⁹ Skatīt <http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2009/Large-exposures-all/Guidelines-on-Large-exposures-connected-clients-an.aspx>

¹⁰ Skatīt http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Stress-testing-guidelines/ST_Guidelines.aspx

¹¹ Īstenojot šajā pielikumā norādītos principus, nacionālajām uzraudzības iestādēm un institūcijām jāpatur prātā diskusijas, kas risinās par priekšlikumiem mainīt likviditātes režīmu, ko varētu ieviest CRD IV. CEBS cieši pārrauga regulējuma attīstību, piedaloties publiskajā apspriešanā par priekšlikumiem saistībā ar CRD IV, un nepieciešamības gadījumā grozīs šeit ieteiktos principus atbilstoši CRD IV.

noteiktās darbības jomās (*business lines*), produktos vai ģeogrāfiskos reģionos, kaut gan bieži šādas iestādes ir specializējušās noteiktajā jomā un labi pārzina attiecīgos tirgus vai produktu nišas. Šādām iestādēm jābūt īpaši rūpīgām un piesardzīgām attiecībā uz koncentrācijas risku, jo tās var būt jutīgākas pret šādu risku un potenciāli tās var lielākā mērā ietekmēt problēmas, kas rodas šādos tirgos vai saistībā ar šādu produktu. Jebkurā gadījumā uzraugiem līdzsvaroti jāvērtē iestādes koncentrācijas līmenis un darbības modelis (*business model*).

17. Proporcionalitātes princips ir svarīgs arī pārrobežu grupām, pievēršoties koncentrācijas riskam gan grupas, gan atsevišķas komercsabiedrības (*entity*) līmenī. Saskaņā ar proporcionalitātes principu uzraugi atzīst, ka noteiktas koncentrācijas var izveidoties darbības jomas (*business line*) vai atsevišķas juridiskas personas (*individual legal entity*) līmenī grupas politikas attiecībā uz diversifikāciju dēļ. Attiecīgajām uzraugu kolēģijām jāpēta šādas jomas un tās jāapspriež kopīgā riska novērtēšanas procesa (*joint risk assessment process*) kontekstā.

Vadlīniju ieviešana

18. CEBS sagaida, ka tās dalībnieki piemēros šīs vadlīnijas līdz 2010. gada 31. decembrim, tātad līdz šim datumam vadlīnijām jābūt transponētām dalībvalsts normatīvajos aktos, ko izdod uzraudzības iestādes, un tās jāizmanto uzraudzības praksē.
19. CEBS arī sagaida, ka pēc vadlīniju transponēšanas iestādes tās sekmīgi ieviesīs atbilstoši nacionālo uzraudzības iestāžu rekomendācijām/prasībām un izstrādās savas ieviešanas programmas, kuru mērķis būs nodrošināt savlaicīgu atbilstību jaunajām vadlīnijām (piem., starpības analīzi (*gap analysis*), ieviešanas plānus, utt.).
20. Lai nodrošinātu saskaņotu praksi dalībvalstīs, gadu pēc vadlīniju ieviešanas CEBS veiks pētījumu, vērsot uzmanību uz vadlīniju transponēšanu nacionālajā regulējumā un ieviešanu uzraudzības praksē, kā arī iestāžu progresu šajā jomā.

2. Koncentrācijas riska definīcija

21. Šajās vadlīnijās koncentrācijas riska definīcija ir līdzīga Apvienotā foruma (*Joint Forum's*) darba dokumentos minētajai koncentrācijas riska definīcijai, t. i., riska darījums vai riska darījumi (*exposure(s)*), kas var izveidoties vienas riska kategorijas ietvaros vai starp vairākām riska kategorijām iestādes līmenī (*throughout an institution*), un kura rezultātā var veidoties: i) zaudējumi, kas ir pietiekami lieli, lai apdraudētu iestādes stāvokli (*health*) vai spēju veikt savu pamatdarbību, vai ii) nozīmīgas pārmaiņas iestādes riska profilā. Šajās vadlīnijās izmantoti šādi termini, lai raksturotu divu veidu riska koncentrācijas¹²:

---

¹² Skatīt arī Apvienotā foruma (*Joint Forum*) dokumentu „Pārrobežu pārskats par riska koncentrācijas identificēšanu un pārvaldību grupas līmenī” (*Cross-sectoral review of group-wide identification and management of risk concentrations*)” (2008. gada aprīlis), <http://www.bis.org/publ/joint19.pdf>

- **koncentrācija viena riska ietvaros (*intra-risk concentration*)** nozīmē riska koncentrāciju, kas var veidoties, mijiedarbojoties dažādiem riska darījumiem (*risk exposures*) vienas riska kategorijas ietvaros;
- **koncentrācija starp vairākiem riskiem (*inter-risk concentration*)** nozīmē riska koncentrāciju, kas var veidoties, mijiedarbojoties dažādiem riska darījumiem dažādās riska kategorijās. Dažādu riska darījumu mijiedarbību var izraisīt kopējs pamatā esošs riska virzītājfaktors (*common underlying risk driver*) vai mijiedarbība starp riska virzītājfaktoriem.

Koncentrācija starp vairākiem riskiem var veidoties arī tad, ja riska darījumi ar vienu komercsabiedrību (*entity*) vai cieši saistītām (*closely related*) riska darījumu grupām (piem., nozari vai ģeogrāfisko reģionu) netiek grāmatotas vienuviet (piem., kā riska darījumi netirdzniecības portfeli (*banking book*) un tirdzniecības portfeli (*trading book*)). Ja vairākiem riskiem ir kopējs virzītājfaktors (*common risk driver*), kura dēļ šādi riski parādās (*crystallise*) vienlaikus vai secīgi, korelācijas starp riska darījumiem, kuras tika uzskatītas par nelielām, stresa apstākļos var īstenoties kā lielas korelācijas.

22. Koncentrācijas risks var ietekmēt iestādes kapitālu, likviditāti un peļņu. Šie trīs aspekti nav izolēti, un iestādes riska pārvaldībā tiem jāpievērš atbilstīga uzmanība.
23. Iestādei var veidoties koncentrācija ne tikai viena riska ietvaros un starp vairākiem riskiem, bet arī tās peļņas struktūrā (*earnings structure*). Piemēram, ja iestāde ir lielā mērā atkarīga no peļņas vienā darbības nozarē (*single business sector*) un/vai vienā ģeogrāfiskā reģionā, to lielākā mērā var ietekmēt nozares vai reģiona darbības cikli (*business cycles*). Dažādi ienākumu avoti nedrīkst būt savstarpēji atkarīgi. Šādas mijiedarbības jāņem vērā, novērtējot koncentrācijas risku.
24. Kaut gan darbības koncentrācija var palielināt ievainojamību attiecībā uz noteiktiem cikliem, specializācija noteiktā darbības jomā un ģeogrāfiskā reģionā tomēr var uzlabot iestāžu darbības rezultātus, jo, koncentrējoties uz noteiktu nozari, produktiem vai reģioniem, iestāde var specializēties kā eksperts. Tādējādi, novērtējot darbības koncentrācijas risku, jāveido līdzsvarots viedoklis.

3. Vispārīgi apsvērumi par koncentrācijas riska pārvaldību un šī riska pārvaldības principi

1. vadlīnija. Savā vispārējā riska pārvaldībā iestādei skaidri jāpievēršas koncentrācijas riskam un tā pārvaldībai.

25. Prasības attiecībā uz vispārējo riska pārvaldību sniegtas CEBS riska pārvaldības augsta līmeņa principos (*High-Level principles for risk management*)¹³ un vadlīniju uzraudzības pārbaudes procesa piemērošanai saskaņā ar Otro pīlāru (*Guidelines on the Application of the Supervisory Review Process under Pillar 2*)¹⁴ iedaļā par iekšējo pārvaldību (*internal governance*).
26. Iestādēm savā pārvaldībā (*governance*) un riska pārvaldībā atbilstīgi jāpievērš uzmanība koncentrācijas riskam, skaidri jānosaka atbildība un jāizstrādā politikas un procedūras koncentrācijas riska identificēšanai, mērīšanai, uzraudzībai un pārskatu sniegšanai.
27. Iestādes vadībai (*management body*) jāsaprot un jāpārskata veids, kādā iestādes vispārējais darbības modelis (*overall business model*) rada koncentrācijas risku. Vadības pieeju nosaka pastāvošā atbilstīgā darbības stratēģija un riska pārvaldības politikas.
28. Iestādei jāizstrādā praktiska definīcija par nozīmīgu koncentrāciju (*material concentration*), ņemot vērā pieļaujamo riska līmeni (*risk tolerance*). Turklāt iestādei jānosaka koncentrācijas riska līmenis saistībā ar dažādajiem riska darījumiem, kādu tā ir gatava uzņemt (t. i., tai jānosaka pieļaujama koncentrācijas riska līmenis (*concentration risk tolerance*)), attiecīgi ņemot vērā (cita starpā) savu darbības modeli (*business model*), lielumu un ģeogrāfisko darbības jomu.
29. Koncentrācijas riska politikai jābūt atbilstīgi dokumentētai un tajā jāskaidro, kā tiek pievērsta uzmanība koncentrācijai viena riska ietvaros un starp dažādiem riskiem gan grupas, gan iestādes līmenī. Koncentrācijas riska pārvaldība un tās pamatā esošās politikas iekļaujas (*should be embedded*) iestādes riska pārvaldības kultūrā visos darbības līmeņos. Tie regulāri jāpārskata, ņemot vērā pārmaiņas, kas skar iestādes riska uzņemšanās līmeni (*changes in risk appetite*) un darbības vidi.
30. Izņēmumi attiecībā uz politikām un procedūrām atbilstīgi jādokumentē un par tiem jāziņo atbilstīgajam vadības līmenim. Iestādēs jābūt izveidotām procedūrām politiku vai procedūru pārkāpumu neatkarīgai uzraudzībai (ko veic no darbības neatkarīgas funkcijas, piem., riska kontroles funkcija), tostarp limitu pārkāpumu (*breaches of limits*) uzraudzībai un pārskatu sniegšanai. Ja tiek pārkāptas politikas vai procedūras, tostarp limiti, tiek piemērota atbilstīga eskalācijas procedūra (*escalation procedures*) un vadība veic noteiktas darbības.

¹³ Skatīt: <http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards—Guidelines/2010/Risk-management/HighLevelprinciplesonriskmanagement.aspx>

¹⁴ Skatīt CEBS Vadlīniju par uzraudzības pārbaudes procesa piemērošanu Otrā pīlāra ietvaros (VL 03) 2.1. nodaļu (skatīt <http://www.c-eps.org/getdoc/00ec6db3-bb41-467c-acb9-8e271f617675/GL03.aspx>)

2. vadlīnija. Lai atbilstīgi pārvaldītu koncentrācijas risku, iestādēm jāveido integrēta pieeja, aptverot visus koncentrācijas riska aspektus gan vienas riska kategorijas ietvaros, gan starp vairākām riska kategorijām (koncentrāciju viena riska ietvaros un starp vairākiem riskiem).

31. Koncentrācija viena riska ietvaros (*intra-risk concentrations*) atbilstīgi jāaptver vai nu kā atsevišķa disciplīna, vai arī tā pilnībā jāiekļauj riska pārvaldībā, ietverot pamatā esošo riska jomu identificēšanu, mērīšanu, uzraudzību, pārskatu sniegšanu un pārvaldību (*governance*).
32. Koncentrāciju starp vairākiem riskiem (*inter-risk concentrations*) rada dažādu risku mijiedarbība, un šāda koncentrācija var netikt pilnībā aptverta, ja riskus, kurus identificē un mēra kā atsevišķus riskus (*on a stand-alone basis*) (izmantojot t. s. *silo* pieeju), vienkārši apvieno (saskaita), piem., saskaitot riskam pakļautās vērtības (*Value-at-Risk*). Šādā gadījumā nevar aptvert koncentrāciju starp vairākiem riskiem, ko rada atsevišķi faktori, kas virza riskus dažādās darbības jomās. Iestādēm jāizstrādā ietvars šādu faktoru identificēšanai un jānosaka, kā šie faktori var ietekmēt dažādus riskus. Iestādēm arī jāapsver riska mazināšanas metožu piemērošanas iespējamie rezultāti, ja tirgū izveidojas stresa situācija.
33. Izmantojot integrēto pieeju koncentrācijas riska pārvaldībai, iestādēm jāpievērš atbilstīga uzmanība atgriezeniskās saiknes radītajai ietekmei (*feedback effects*), t. i., ekonomikas apstākļu pārmaiņu radītajai netiešajai ietekmei uz iestādes riska pozīciju. Piemēram, iestādei var rasties papildu zaudējumi, ja tā nespēj pārdot (*liquidate*) dažus aktīvus pēc tam, kad strauji samazinājusies šo aktīvu vērtība; šādā gadījumā var parādīties koncentrācija starp vairākiem riskiem (*inter-risk concentrations*).

3. vadlīnija. Iestādēm jāizveido sistēma, kas atļauj identificēt koncentrāciju viena riska ietvaros un starp vairākiem riskiem.

34. Jāidentificē riska virzītājfaktori (*risk drivers*), kuri var radīt koncentrācijas risku. Turklāt ietvaram riska koncentrācijas identificēšanai jābūt pietiekami plašam un jāaptver visas iestādei nozīmīgās riska koncentrācijas, tostarp bilances un ārpusbilances pozīcijas, apstiprināti (neatsaucami) riska darījumi (*committed exposures*) un bez nosacījumiem un iepriekšēja brīdinājuma atsaucami riska darījumi (*uncommitted exposures*), un jāaptver visi riski, darbības jomas (*business lines*) un komercsabiedrības (*entities*). Tas nozīmē, ka iestādei jāizveido atbilstīga datu pārvaldības sistēma, kas tai ļautu identificēt koncentrāciju, ko rada dažādi (dažāda veida) riska darījumi. Iestādēm jāidentificē koncentrācijas riska elementi, kuriem izveidotajos modeļos nav pievērsta pienācīga uzmanība.
35. Tā kā neviena iestāde nedarbojas izolēti, iestādei jāņem vērā gan ekonomikas tendences, kas ietekmē finanšu tirgu un tā dalībniekus, gan pretējā ietekme. Svarīgs vērā ņemams elements ir mijiedarbība un atgriezeniskās saiknes ietekme sistēmas ietvaros un to iespējamā ietekme uz iestādi. Potenciālā mijiedarbība un atgriezeniskās saiknes ietekme jāanalizē tādā mērā, lai iestāde varētu īstenot uz nākotni vērstu pieeju (*a forward-looking approach*) attiecībā uz koncentrācijas riska pārvaldību.
36. Iestādei pastāvīgi jāseko tirgus un ekonomikas mijiedarbības attīstībai, lai tā ātrāk varētu identificēt un saprast potenciālos koncentrācijas riskus (gan grupas, gan

iestādes līmenī) un šo risku pamatā esošos virzītājfaktorus. Šajā procesā iestādei nav jāprobežojas tikai ar pirmās kārtas novērojumiem (*first-order observations*), jo, tikai vērojot, kā mainās tirgus un ekonomikas mainīgie rādītāji (*economic variables*), iestāde nevarēs gūt nepieciešamo sapratni (*insights*), lai īstenotu uz nākotni vērstu pieeju attiecībā uz koncentrācijas riska pārvaldību.

37. Stresa testi, ko veic gan kā jutīguma analīzi, gan kā stresa testus sarežģītākiem scenārijiem, ir svarīgākais instruments koncentrācijas riska identificēšanai. Analīzi veic visaptverošā iestādes līmenī (*institution-wide basis*), t. i., tās mērogs ir plašāks nekā analīzei darbības struktūrvienībā (*business unit*) (vai komercsabiedrībā (*entity*)) vai riska līmenī, un šāda plaša analīze var lietderīgi papildināt minētās mazāka mēroga analīzes¹⁵. Turklāt stresa testi ļauj iestādei identificēt mijiedarbību starp riska darījumiem (*interdependencies between exposures*), kura var parādīties tikai stresa apstākļos, tostarp sarežģītos ķēdes reakcijas tipa notikumos, kuri ir saistīti ar vairākiem secīgiem nosacītiem riskiem (*successive occurrence of contingent risks*) (piem., likviditāti), un otrās, trešās utt. kārtas notikumiem (*second, third etc. order events*).
38. Tas, ka stresa testi ir viens no instrumentiem koncentrācijas riska identificēšanai, nenozīmē, ka stresa testi jāveic tikai koncentrācijas riska pārvaldībai. Kaut gan iestāde var labāk saprast koncentrācijas risku, ja tā veic dažas specifiskas jutīguma analīzes attiecībā uz zināmu koncentrāciju ietekmi uz portfeli vai vienu risku, koncentrācijas riska identificēšanas nolūkā var būt lietderīgi veikt holistiskus stresa testus, kuri aplūko riskus, ar kādiem iestāde saskaras kopumā (visaptverošus stresa testus (*firm-wide stress tests*)).
39. Iestādēm jāidentificē koncentrācijas riski, kad tās plāno uzsākt jaunu darbību, īpaši tādu darbību, kas rodas saistībā ar jauniem produktiem un tirgiem.

4. vadlīnija. Iestādēm jāizveido sistēma (*framework*) koncentrācijas mērīšanai gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem. Šādos mērījumos atbilstīgi jāaptver mijiedarbība starp riska pozīcijām.

40. Veicot mērījumus saskaņā ar noteiktu sistēmu, iestāde var ticami un savlaicīgi novērtēt un izteikt kvantitatīvi riska koncentrācijas ietekmi uz iestādes peļņu/rentabilitāti, maksātspēju, likviditātes pozīciju, kā arī darbības atbilstību (*compliance*) regulējošām prasībām. Mērījumu veikšanas biežums ir proporcionāls iestādes darbību apjomam un sarežģītībai. Mērīšanas sistēma regulāri jāpārskata un tajā jāatspoguļo pārmaiņas ārējā vidē, kā arī iespējamās iestādes riska profila pārmaiņas, ņemot vērā iestādes esošo un plānoto darbību.
41. Lai izveidotu atbilstīgu priekšstatu par dažādajām riska darījumu dimensijām, var būt nepieciešamas vairākas metodes vai mērījumi. Scenāriju stresa testi var būt īpaši atbilstīgs instruments uz nākotni vērsta pieejas (*forward-looking approaches*) izveidē, jo ar to palīdzību iestādes riska mērīšanas metodēs tiek iestrādāti priekšstati par potenciālajām finanšu tirgus un ekonomikas tendencēm un šie priekšstati tiek pārveidoti riska izteiksmē. Ja scenāriju stresa testi netiek veikti kā standarta

---

¹⁵ Sīkākai informācijai par stresa testiem, tostarp stresa testiem attiecībā uz koncentrācijas risku, skatīt pārskatītās CEBS stresa testu vadlīnijas, skatīt [http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Stress-testing-guidelines/ST Guidelines.aspx](http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Stress-testing-guidelines/ST%20Guidelines.aspx).

apkopojošas metodes (*outside the standard aggregation methods*), tie var būt atbilstīgs instruments izmantoto standartmetožu novērtēšanai.

42. Iestādes vadībai (*management body*) jāapzinās svarīgākie mērišanas sistēmā noteiktie limiti un pamatā esošie pieņēmumi. Riska kontroles funkcijai (*risk control function*) atbilstīgi jāņem vērā modeļiem visi noteiktie limiti un pieņēmumi un to kalibrēšana (*calibration*), īpaši saistībā ar stresa testu piemērošanu.

5. vadlinija. Iestādēm jāizstrādā atbilstīga kārtība koncentrācijas riska aktīvai kontrolēšanai, uzraudzībai un mazināšanai. Iestādēm pēc nepieciešamības jāizmanto iekšējie limiti, obligātie minimālie līmeņi (*thresholds*) vai līdzīgas koncepcijas.

43. Lai mazinātu iespēju, ka portfeļos potenciāli var veidoties nevēlama riska darījumu koncentrācija, riska darījumi ir aktīvi jāpārvalda. Tomēr jāņem vērā, ka aktīva pārvaldība var radīt citus risku, kurus var būt grūti pārvaldīt (piem., aktīvu likviditātes risku). Tāpat ir pastāvīgi jāvērtē un jākoriģē darbības mērķi un stratēģiskie mērķi, lai nepieļautu nevēlamu ilgtermiņa riska koncentrāciju veidošanos.
44. Iestādei jāizveido lejupejošas (*top-down*) koncentrācijas riska limitu struktūras grupas līmenī (tostarp atbilstīgi apakšlimiti struktūrvienību vai komercsabiedrību un dažādu risku līmenī) riska darījumiem ar darījumu partneriem vai savstarpēji saistītu darījumu partneru, sektoru vai nozaru grupām, kā arī riska darījumiem noteiktos produktos vai tirgos.
45. Limitu struktūra un līmeņi rāda iestādes pieļaujamo riska līmeni (*risk tolerance*), un tos nosaka, ņemot vērā visas būtiskās mijiedarbības viena riska faktora ietvaros un starp vairākiem riska faktoriem. Limitu struktūrai jāaptver gan bilances, gan ārpusbilances pozīcijas, un aktīvu un pasīvu (saistību) struktūra gan konsolidētā, gan individuālā līmenī. Limitu struktūrai jābūt atbilstīgi dokumentētai un informācijai par limitu struktūru jābūt pieejamai visos nozīmīgajos organizācijas līmeņos.
46. Iestādēm regulāri jāanalizē savi portfeļi un riska darījumi, tostarp aplēses attiecībā uz tendencēm, un analīžu rezultāti jāņem vērā, nosakot un pārbaudot procesu un limitu, obligāto minimālo līmeņu (*thresholds*) vai līdzīgu koncepciju atbilstību (*adequacy*) koncentrācijas riska pārvaldībai. Šādu analīžu elementi ir, piemēram:
- detalizētāks apskats par riska vidi noteiktā sektorā (sektoros);
  - esošo aizņēmēju ekonomiskās darbības rezultātu intensīvāka pārskatīšana;
  - apstiprinājuma līmeņu pārskatīšana attiecībā uz darbību (*reviewing approval levels for business*);
  - riska mazināšanas metožu, to vērtības un tiesiskās piemērojamības (*legal enforceability*) pārskatīšana;
  - ārpakalpojumu un līgumu, kas noslēgti ar trešām personām (pārdevējiem), pārskatīšana;
  - finansēšanas stratēģijas pārskatīšana, lai nodrošinātu, ka finansējuma avoti un finansējuma atlikušais termiņš (*tenor*) ir pietiekami diversificēti;

- darbības stratēģijas pārskatīšana.
47. Konstatējot problēmas, iestādēm jāveic atbilstīgi riska mazināšanas pasākumi. Piemēram, iestāde var veikt šādus pasākumus:
- samazināt riska koncentrācijas limitus vai obligātos minimālos līmeņus (*thresholds*);
  - koriģēt darbības stratēģiju, lai pievērstu uzmanību nepamatoti izveidotām koncentrācijām (*undue concentrations*);
  - diversificēt aktīvu sadalījumu (*asset allocation*) vai finansējumu;
  - pielāgot finansējuma struktūru;
  - pirkt nodrošinājumu (*protection*) no citām personām (piem., atvasinātus kredītinstrumentus, nodrošinājumu, garantijas, pakārtotu dalību (*sub-participation*));
  - pārdot noteiktus aktīvus;
  - mainīt ārpakalpojumu saņemšanas kārtību.
48. Attiecībā uz finansējuma riska koncentrāciju (*concentration funding risk*) limitos var ietvert:
- limitus, kuri ir saistīti ar starpbanku tirgū iegūtu finansējumu;
  - limitus, kuri ir saistīti ar maksimālo vai minimālo vidējo (dzēšanas) termiņu (*maturities*).
49. Turklāt var apsvērt citus limitus, kuri ierobežo likviditātes koncentrāciju, piemēram:
- limitus, kuri ir saistīti ar termiņu nesakritību (*maturity mismatches*), īpaši limitus, kuri ir saistīti ar apkopotām likviditātes starpībām (*cumulated liquidity gaps*);
  - limitus, kuri attiecas uz ārpusbilances pozīcijām.
50. Citi noderīgi instrumenti ir rādītāji un sliekšņi (*triggers*) (iekšējie likviditātes koeficienti (*internal liquidity ratios*)), kuriem — tāpat kā limitiem — ir noteikts obligātais minimālais līmenis (*thresholds*), bet kurus parasti nosaka konservatīvākā līmenī salīdzinājumā ar limitiem. Tos ievieš kā brīdinājumu saistībā ar potenciālām grūtībām, un to ietekmē tiek veikti preventīvi pasākumi, lai nepieļautu limitu pārsniegšanu.
51. Iestāžu izmantotajām riska mazināšanas metodēm jābūt atbilstīgām un pārvaldāmām, un atbildīgajiem darbiniekiem tās pilnībā jāsaprot. Iestādei jānodrošina, lai koncentrācijas riska mazināšanai netiktu pārmērīgi izmantoti īpaši riska mazināšanas instrumenti, tādējādi vienu koncentrāciju aizstājot ar citu, un jāņem vērā riska mazināšanas instrumentu raksturs un kvalitāte.
52. Iestādei jābūt piesardzīgai, veicot diversifikāciju darbības jomās vai produktos, saistībā ar kuriem tai nav nepieciešamo zināšanu, atbilstīgas struktūras vai darbības modeļa, vai kuri neatbilst iestādes riska uzņemšanās līmenim (*risk appetite*). Īstenojot riska mazināšanas stratēģiju, iestāde var izvēlēties noteiktas koncentrācijas

formas, nevis diversifikāciju, piemēram, veidot koncentrāciju kvalitatīvos aktīvos, nevis veikt diversifikāciju (diversifikācijas veikšanas dēļ) zemākas kvalitātes aktīvos un tādējādi palielināt savu vispārējo riska profilu. Jāapzinās, ka koncentrācijas riska samazināšanas rezultātā nedrīkst palielināties pamatā esošo (*underlying*) riska darījumu (portfeļu) vispārējais riska profils, t. i., salīdzinājumā ar sākotnējo riska darījumu kvalitāti diversificēto riska darījumu kvalitātei jābūt tikpat augstai vai augstākai.

53. Iestādēm jāveido atbilstīga kārtība pārskatu sniegšanai par koncentrācijas risku. Saskaņā ar šo kārtību vadībai (*management and the management body*) tiek sniegta savlaicīga, precīza un plaša atbilstīgā informācija par koncentrācijas riska līmeņiem.
54. Iestādē jābūt izstrādātai sistēmai riska koncentrāciju ticamai, savlaicīgai un vispusīgai (*comprehensive*) uzraudzībai un pārskatu sniegšanai, un šādai sistēmai jāveicina efektīvu lēmumu pieņemšana. Minētos pasākumus var veikt arī kādas jau esošas uzraudzības un pārskatu sniegšanas sistēmas ietvaros. Vadības pārskatos tiek sniegta kvalitatīva un, ja nepieciešams, kvantitatīva informācija par koncentrāciju viena riska ietvaros un starp vairākiem riskiem, kā arī par nozīmīgiem riska virzītājfaktoriem un veiktajiem pasākumiem riska mazināšanai. Pārskatos pēc nepieciešamības tiek iekļauta informācija gan konsolidētā, gan individuālā līmenī, un ņemta vērā izveidotā limitu struktūra, aktīvās (*spanning*) darbības jomas, ģeogrāfiskie reģioni un juridiskās personas (*legal entities*).
55. Pārskatu sniegšanas biežums ir atkarīgs no riska virzītājfaktoru būtiskuma un rakstura, īpaši to svārstīguma. Var izmantot speciālus (*ad hoc*) pārskatus, kuri papildina regulāros pārskatus.
56. Iestādei jābūt atbilstīgai vadības informācijas sistēmai, lai tā varētu uzraudzīt dažādu (dažādu veidu) riska darījumu radīto koncentrāciju un to salīdzināt ar apstiprinātajiem limitiem. Limitu uzraudzības rezultātus (informāciju par limitu izmantošanu) ietver vadības pārskatos un darbības pārskatos limitu lietotājiem (*operational reports for users of limits*). Iestādēm jābūt izveidotām atbilstīgām eskalācijas (*escalation*) procedūrām, ko piemēro limitu pārkāpšanas gadījumos.

6. vadlīnija. Iestādēm jānodrošina, ka koncentrācijas risks ir atbilstīgi ņemts vērā KPNP (kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesā) un kapitāla plānošanā. Īpaši tām pēc iespējas jāvērtē, kādā apjomā tām jātur kapitāls, lai tas būtu pietiekams, ņemot vērā koncentrācijas riska līmeni to portfeļos.

57. Vērtējot kapitāla pietiekamību kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa (KPNP) ietvaros, iestādei jāņem vērā koncentrācijas risks, un tai jābūt gatavai uzskatāmi parādīt (*demonstrate*), ka tās iekšējais kapitāla novērtējums ir pietiekami plašs (*comprehensive*) un atbilst koncentrācijas riska raksturam. Ja iestāde uzraugiem var parādīt, ka koncentrācijas risks (gan viena riska ietvaros, gan starp vairākiem riskiem) ir pietiekami aptverts iestādes kapitāla plānošanā, tai nav obligāti un — ņemot vērā iestādes izmantotos modeļus — tā ne vienmēr var nepārprotami iedalīt (*allocate*) kapitālu koncentrācijas riskam kā atsevišķai riska kategorijai saskaņā ar Otro pīlāru (t. i., parādīt, kā kapitāla aplēses tiek attiecinātas uz koncentrācijas risku kā atsevišķu jomu). Tomēr ikvienā gadījumā iekšējā kapitāla aplēsēm jāaptver visi būtiskie iestādes riski, tostarp koncentrācijas viena riska ietvaros un starp vairākiem riskiem.

58. Novērtējot savu vispārējo pakļautību koncentrācijas riskam, iestādei jāņem vērā riska mazināšana. Novērtējot riska mazināšanu, iestāde var ņemt vērā vairākus svarīgus faktorus, tostarp riska pārvaldības un citu iekšējo sistēmu un kontroles kvalitāti, un spēju veikt efektīvus pārvaldības pasākumus koncentrācijas riska līmeņa koriģēšanai.
59. Kaut gan kapitāla loma jāvērtē plašākā kontekstā, paturot prātā, ka dažādiem faktoriem ir atšķirīgs svēruma katrā iestādē, sagaida, ka augstāks koncentrācijas līmenis uzliek iestādei lielāku atbildību parādīt, kā tā novērtējusi ietekmi kapitāla izteiksmē.

4. Koncentrācijas riska pārvaldība un uzraudzība atsevišķās riska jomās

4.1. Kredītrisks¹⁶

60. Iestādei jāizstrādā precīza un praktiska kredītriska koncentrācijas definīcija. Definīcijā ietver aplūkotos kredītriska koncentrācijas apakšveidus, tostarp riska darījumus ar vienu un tiem pašiem darījumu partneriem, saistītu (*connected*) darījumu partneru grupām, un darījumu partneriem vienā ekonomikas sektorā, ģeogrāfiskā reģionā vai saistībā ar vienu darbību vai precī, izmantotās metodes kredītriska mazināšanai, un definīcijā īpaši ietver riskus saistībā ar lieliem netiešiem kredītriskam pakļautiem riska darījumiem (*credit exposures*) (piem., ar vienu nodrošinājuma devēju (*single collateral issuer*))¹⁷.

7. vadlīnija. Iestādēm jāizstrādā un jāizmanto metodoloģija un instrumenti, lai sistemātiski identificētu kopējo kredītriskam pakļauto riska darījumu apmēru (*overall exposure to credit risk*) saistībā ar noteiktu klientu, produktu, rūpniecības nozari vai ģeogrāfisku reģionu.

61. Infrastruktūrai, kuru izmanto kredītriskam pakļauto riska darījumu (*credit exposures*) apkopošanai (*aggregate*) un konsolidēšanai un kredītriska limitu pārvaldībai, jābūt pietiekami spēcīgai (*robust*), lai iestādes līmenī tiktu aptverts kredītportfelis visā tā sarežģītībā, ņemot vērā attiecības ar aizņēmējiem un subordināciju.
62. Piemēram, ja iestādes riska darījumi ir garantēti vai nodrošināti ar galvojumu (beznosacījumu (*unconditional*) garantiju, daļēju (*partial*) garantiju vai atbalsta

---

¹⁶ Skatīt arī CEBS vadlīnijas par pārskatītā režīma ieviešanu attiecībā uz lieliem riska darījumiem (skatīt http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards—Guidelines/2009/Large-exposures_all/Guidelines-on-Large-exposures-connected-clients-an.aspx). Jāņem vērā, ka viens noteikumu kopums nevar aptvert visus iestādes vispārējā riska profila aspektus. CRD noteiktās prasības attiecībā uz lieliem riska darījumiem var būt lietderīgs sākumpunkts, bet tikai ar šīm prasībām nepietiek, lai iestādes definētu savas iekšējās riska pārvaldības sistēmas attiecībā uz kredītriska koncentrāciju.

¹⁷ Attiecībā uz saistītiem (*connected*) klientiem skatīt arī CRD V pielikumu un CEBS vadlīnijas par pārskatītā režīma ieviešanu attiecībā uz lieliem riska darījumiem (skatīt http://www.c-eps.org/documents/Publications/Standards—Guidelines/2009/Large-exposures_all/Guidelines-on-Large-exposures-connected-clients-an.aspx).

vēstuļu (*letter of support*) veidā) vai iestāde izmanto cita veida kredīta kvalitātes uzlabošanu (*credit enhancement*) (piem., emitentiem sniegtas garantijas (*monoline insurance*) vai kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumu (*CDS*) aizsardzību), tai var būt komplicētas savstarpējas saistības starp aizņēmējiem (*inter-obligor relationship*). Šādu subordinācijas jautājumu dēļ var būt sarežģīti sagatavot apkopotu kredītriskam pakļauto riska darījumu sarakstu, īpaši konsolidācijas grupas vajadzībām, un tādējādi var tikt apdraudēts kredītriska koncentrācijas identificēšanas process.

63. Turklāt kredītriska koncentrācija var veidoties no sarežģītu produktu, piem., vērtspapirizētu (*securitised*) produktu, pamatā esošas struktūras.
64. Tāpat kredītriska koncentrācija var veidoties gan netirdzniecības (*banking*), gan tirdzniecības portfeli (vai veidoties no abu portfeju kombinācijas), turklāt tirdzniecības portfeli kredītriska koncentrācija var veidoties kā darījuma partnera risks un kā ievērojama riska pozīcija noteikta veida instrumentos, kuri pakļauti tādām pašām idiosinkrātiskam riskam.
65. Visbeidzot, mijiedarbība starp kreditoriem, kas ir saistīta ar kopīgiem darījumu partneriem (*shared counterparties*), saitēm (*links*), kas rodas, izmantojot piegādes ķēdes, dalītas (*shared*) īpašumtiesības, garantiju devējus, utt., var nebūt tikai sektora vai ģeogrāfiskā reģiona ietvaros, un tā var parādīties vienīgi stresa apstākļos. Tādējādi stresa testi var būt lietderīgs instruments, ar kura palīdzību ierobežot (*gauging*) iespējamo slēpto koncentrāciju apjomu kredītportfelī.

8. vadlīnija. Modeļiem un rādītājiem, kurus iestādes izmanto kredītriska koncentrācijas mērīšanai, atbilstīgi jāaptver starp riska darījumiem pastāvošo mijiedarbību raksturs.

66. Modelējot kredītriska koncentrāciju, var pastāvēt ievērojams modeļa risks. Modeļa veids ir viens no pamatfaktoriem, uz ko balstās aizņēmēju mijiedarbības modelēšana. Modeļiem var būt pilnībā atšķirīgas struktūras (piem., vienkāršotas formas (*reduced form*) modeļi un strukturāli modeļi), vai tie var darboties ar dažādiem uzstādījumiem (*set ups*) (piem., noklusējuma režīmā (*default mode*) un novērtēšanas pēc tirgus vērtības režīmā (*mark-to-market mode*)). Tā kā izvēlētais modelis nozīmīgi ietekmē iestādes kredītriska koncentrācijas novērtējumu, iestādēm pilnībā jāsaprot modeļu pamatā esošie pieņēmumi un modeļos ietvertās metodes.
67. Iestādēm jāparāda (*demonstrate*), ka izvēlēta modeļa struktūra atbilst iestādes portfeļu raksturam un iestādes kredītriskam pakļauto riska darījumu atkarības struktūrai (*dependency structure of their credit exposures*). Ne visi modeļi vienādā mērā aptver dažādus mijiedarbības veidus. Ja modeļa parametri neneaptver attiecīgā portfeļa raksturu, var tikt nepietiekami novērtētas kredītriska koncentrācijas.
68. Piemēram, kad iestādes modelē mijiedarbības attiecībā uz maza apjoma (*retail*) riska darījumiem vai riska darījumiem ar MVU, par kurām nav tirgus datu, iestādes bieži izmanto datus, kuri var nebūt reprezentatīvi attiecībā uz šādiem riska darījumiem. Turklāt pieņēmumi par, piem., atkarības struktūru starp aizņēmējiem, var pastāvēt tikai iekšēji (*'locally'*) vai tie var netikt ievēroti nelabvēlīgās situācijās.
69. Bažas rada arī tas, vai modeļa kalibrēšanai izmantotais parauga periods (*sample period*) pietiekami atspoguļo bargos (*severe*) ekonomikas apstākļus un vai tā rezultātā tiek sagatavotas pamatotas (*robust*) aplēses. Iestādēm jāparāda, ka ir

ietverta atbilstīga konservatīvisma pakāpe, īpaši gadījumos, kad aplēsēs izmantotās laika rindas (*time series*) neaptver ekonomikas lejupslīdes gadus.

70. Visbeidzot, problēmas rodas arī tad, kad kredītriska koncentrācijas mērīšanai apkopo visu iestādes struktūrvienību (dažādu veidu) veiktus kredītriskam pakļautus riska darījumus ar līdzīgiem darījumu partneriem. Riska pozīcijas var veidoties saistībā ar dažādām darbībām dažādās organizatoriskās struktūras vietās, piem., saistībā ar izsniegtiem aizdevumiem (*loan origination*), darījuma partnera risku no tirdzniecības darbībām, nodrošinājuma pārvaldību un kredītlīniju piešķiršanu.

4.2. Tirgus risks

71. Tirgus riska koncentrācija var veidoties no pakļāvuma vienam riska faktoram vai vairākiem korelētiem riska faktoriem. Tas, vai vairāki riska faktori korelē, var parādīties tikai stresa apstākļos tirgū. Iestādēm jāidentificē visi būtiskie riska faktori un, izmantojot stresa testus un jutīguma analīzi, jāsaprot, kā to tirgus riska profilu un portfeļa vērtību var ietekmēt korelācijas un nelineāras ietekmes pārmaiņas. Īpaši koncentrācijas var veidoties saistībā ar riska darījumiem tirdzniecības un netirdzniecības portfelī.
72. Uzraugot tirgus riskam pakļautus darījumus, daudzas iestādes izmanto riskam pakļautās vērtības (*VaR*) modeļi un ar to saistītos limitus. Riskam pakļautās vērtības (*VaR*) modeļos var tikt izmantotas stresam nepakļautas (*unstressed*) korelācijas starp riska faktoriem. Tomēr stresa apstākļos mainās mijiedarbība un tirdzniecības portfeļa aktīvu diversifikācijas radītie labumi var būt pārvērtēti. Turklāt modeļos var tikt izmantotas cenas, kuru pamatā nav patiesā tirgus cena, bet kuras rodas vērtēšanas metožu rezultātā, pamatojoties uz tirgus faktoriem (*market observables*) vai uz novērojumiem nebalstītiem pieņēmumiem (*non-observable assumptions*), kuru ticamība var būt ierobežota stresa apstākļos, un attiecīgi šādas metodes nerāda instrumenta patieso koncentrācijas risku. Koncentrācijas risks var arī veidoties citu tirgus dalībnieku darbību rezultātā. Koncentrāciju lielā mērā var radīt sistēmisks risks, kuru modeļos bieži nepietiekami novērtē.
73. Tradicionālie riskam pakļautās vērtības (*VaR*) modeļi ne vienmēr aptver visu tirgus riska koncentrācijas spektru; īpaši tas attiecas uz tirgus risku, kas rodas stresa apstākļos. Iestādes riskam pakļautās vērtības (*VaR*) mērs (*measure*) ne vienmēr atpoguļo stresa apstākļus tirgū un attiecīgi šādas koncentrācijas netiks identificētas. Īpaši neto pozīcijas potenciāli var slēpt lielas bruto bāzes pozīcijas (*large gross underlying positions*), kuras var radīt ievērojamu koncentrācijas risku. Tādējādi mēriem (*measures*), kurus izmanto koncentrācijas riska uzraudzībai, jāspēj paredzēt un konstatēt (*anticipate and detect*) koncentrētu pozīciju veidošanos vienā vai vairākos riska faktoros.

9. vadlīnija. Koncentrācijas riska vērtējumā iestādei jāietver potenciālā ietekme, ko rada atšķirīgas likviditātes horizonti (*liquidity horizons*), kuras arī var mainīties laika gaitā¹⁸.

74. Tirgus likviditātes risks ir risks, ka pozīciju nevar viegli pārdot (*unwound*) vai kompensēt (*offset*) īsā laika posmā (*at short notice*), nozīmīgi neietekmējot tirgus

---

¹⁸ Lūdzu skatīt arī diskusijas par likviditātes risku 4.4. iedaļā.

cenu nepietiekama tirgus dziļuma (*inadequate market depth*) vai tirgus sabrukuma (*market disruption*) dēļ.

75. Iestādei jānovērtē koncentrācijas risks saskaņā ar pieņēmumiem par dažādām likviditātes horizontiem (*liquidity horizons*). Ņemot vērā likviditātes iespējamo ietekmi uz koncentrācijas risku, rūpīgi jāizvērtē likviditātes horizontus parastos un stresa apstākļos tirgū. Šis faktors jāņem vērā, nosakot riska limitus.

4.3. Operacionālais risks

76. Operacionālā riska koncentrācija nozīmē ikvienu atsevišķu operacionālam riskam pakļautu riska darījumu (*single operational risk exposure*) vai šādu darījumu grupu, kas potenciāli var radīt zaudējumus, kas ir pietiekami lieli, lai pasliktinātu iestādes vispārējo riska profilu, tādējādi apdraudot iestādes finansiālo stabilitāti un spēju veikt pamatdarbību. Tas, vai vairāki riska faktori korelē, var parādīties tikai stresa apstākļos tirgū.
77. Operacionālā riska koncentrācija ir salīdzinoši jauna koncepcija, un patlaban tikai sāk veidoties uzraugu un iestāžu izpratne par šo koncepciju un tās līdzību ar citiem koncentrācijas riska veidiem.
78. Attiecīgi turpmāk minētās vadlīnijas ir tikai pirmās rekomendācijas attiecībā uz operacionālā riska koncentrāciju un tās ir strukturētas tā, lai veicinātu dialogu un pieredzes apmaiņu starp uzraugiem un iestādēm¹⁹.

10. vadlīnija. Iestādēm skaidri jāapzinās visi ar tās darbībām saistītie operacionālā riska koncentrācijas aspekti.

79. Operacionālā riska pārvaldības ietvarā iestādēm jāidentificē galvenie operacionālā riska koncentrācijas avoti un skaidri jāapzinās to reālā un potenciālā ietekme.
80. Jāņem vērā visi operacionālā riska koncentrācijas avoti. Iestādēm jāņem vērā iespēja, ka avoti ir saistīti ar iestādes darbību raksturu vai organizatorisko struktūru.
81. Piemēram, iestādes, kurām ir apjomīgas maksājumu un norēķinu operācijas vai kuras aktīvi veic tirdzniecību ar ārkārtīgi maziem laika intervāliem, pamatojoties uz datorizētām tirdzniecības sistēmām (*high frequency trading*) vai kuras ir atkarīgas no viena vai dažiem ārējiem piegādātājiem attiecībā uz svarīgiem aspektiem (piem., IT platformām/piegādātājiem, ārpakalpojumu sniedzējiem, apdrošināšanas sabiedrībām), potenciāli ir pakļautas operacionālā riska koncentrācijai.
82. Citus potenciālos operacionālā riska koncentrācijas avotus (piem., darbības lēmumu īstenot „agresīvas pārdošanas” kampaņu, kura radīs zaudējumus vēlāk, kas būs saistīti ar klientiem atmaksātājām summām) var skaidrāk identificēt pēc to negatīvajām sekām un negatīvās ietekmes uz iestādes vispārējo riska profilu.

---

¹⁹ CEBS plāno pārskatīt šīs vadlīnijas, kad nozarē būs izstrādāta labākā prakse attiecībā uz operacionālā riska koncentrācijas identificēšanu, novērtēšanu un pārvaldību.

83. Daudzus notikumus, kuri rada zaudējumus (*loss events*) un kuriem ir augsta regularitātes pakāpe un vidēja ietekme (*high frequency/medium impact, HFMI*) vai kuriem ir zema regularitātes pakāpe un liela ietekme (*low frequency/high impact, LFHI*), var uzskatīt par operacionālā riska koncentrācijas notikumiem. Ja attiecībā uz notikumiem, kuriem ir augsta regularitātes pakāpe un vidēja ietekme, netiek veikti to iestāšanās mazināšanas pasākumi, tie var apdraudēt iestādes dzīvotspēju (*survival*) ilgtermiņā, savukārt notikumi ar zemu regularitātes pakāpi un lielu ietekmi var izraisīt tūlītēju iestādes maksātnespēju.
84. Kaut gan ne visi *HFMI* un *LFHI* notikumi, kuri rada zaudējumus, ir saistīti ar operacionālā riska koncentrāciju, ir svarīgi tos atbilstīgi atzīt un izstrādāt režīmu attiecībā uz šādiem notikumiem, lai apzinātu iestādes operacionālā riska profilu. Uzskata, ka *HFMI* un *LFHI* notikumi, kuri rada zaudējumus, veicina koncentrācijas riska veidošanos, ja tiem ir kopējs iemesls (piem., neatbilstīga kontrole vai procedūras).
85. Bieži *HFMI* un *LFHI* notikumi, kuri rada zaudējumus, izraisa vairākkārtējus zaudējumus (*multiple time losses*) un zaudējumus ar vairākkārtēju ietekmi (*multiple effect losses*)²⁰. Tā kā šādi zaudējumi parasti veicina organizācijas reakciju uz operacionālo risku un pasākumus šī riska mazināšanai, visām iestādēm jādefinē atbilstīgi principi un jānosaka konkrēti kritēriji un piemēri, lai savā darbībā un organizatoriskajā struktūrā tās pareizi identificētu, iedalītu un traktētu vairākkārtējus zaudējumus un zaudējumus ar vairākkārtēju ietekmi.

11. vadlīnija. Iestādēm jāizmanto atbilstīgi instrumenti, lai novērtētu, kādā mērā tās ir pakļautas operacionālā riska koncentrācijai.

86. Visām iestādēm jāņem vērā iespējamā riska koncentrācija, kad tās novērtē, kādā mērā tās ir pakļautas operacionālajam riskam. Novērtēšanas instrumentiem jābūt samērīgiem salīdzinājumā ar iestādes lielumu un darbību sarežģītību un metodi, kuru izmanto operacionālā riska kapitāla rādītāja (*operational risk capital figure*) aprēķināšanai.
87. Tas nozīmē, ka, analizējot zaudējumu datu biežumu un apjomu (*severity of loss data*) (iekšēji un/vai ārēji), var konstatēt nozīmīgākos operacionālā riska koncentrācijas faktoros (*determinants*) un to ietekmi.
88. Operacionālā riska notikumi, kuru iestāšanās dēļ nav radušies zaudējumi (*near misses*) un arī operacionālā riska notikumi, kas rada ienākumus (*gains*)²¹, kā arī

---

²⁰ Saskaņā ar CEBS vadlīnijām par attīstītās mērīšanas pieejas un uz iekšējiem reitingiem balstītās pieejas ieviešanu, validēšanu un novērtēšanu (VL 10) 526. un 527. punktu „vairākkārtēji zaudējumi” un „zaudējumi ar vairākkārtēju ietekmi” attiecīgi definēti kā tādu turpmāku zaudējumu grupa, kas rodas dažādos laika posmos, bet attiecas uz vienu un to pašu operacionālā riska notikumu, un tādu saistīto zaudējumu grupa, kuri ietekmē dažādus uzņēmumus vai darbības jomas, darbības vienības, utt., bet attiecas uz vienu un to pašu cēloni (*root event*). Saskaņā ar 530. punktu saistītos zaudējumus apkopo vienā kumulatīvā zaudējumu summā pirms iestāde, kura izmanto attīstītās mērīšanas pieeju, to izmanto kapitāla aprēķināšanai.

²¹ Saskaņā ar VL 10 524., 525. un 526. punktu un CEBS vadlīniju par operacionālā riska un operacionālā riska radīto zaudējumu apmēru (VL 20) 13. un 14. zemsvītras piezīmi terminus „neīstenojies notikums” (*near-miss event*) un „operacionālā riska notikums, kas rada ienākumus” (*operational risk gain event*) lieto, lai attiecīgi identificētu operacionālā

scenāriju analīze vai līdzīgi procesi ar ekspertu spriedumu, var sniegt uz nākotni vērstu skatījumu attiecībā uz iestādes pakļautību tādai operacionālā riska koncentrācijai, kas pastāv pašreizējā vidē vai ir saistīta ar jaunām darbības jomām, iestādes organizatoriskās struktūras pārmaiņām vai nesen pieņemtiem vadības lēmumiem, utt.

89. Operacionālā riska pārvaldītāji un iekšējās kontroles funkcijas pēc iespējas tiek iesaistīti, veicot novērtējumu par iestādes pakļautību operacionālā riska koncentrācijai. Novērtējumu veido arī datu vākšana par zaudējumiem.
90. Lai nepieļautu nevajadzīgu riska koncentrāciju, ir svarīgi izveidot stabilus iekšējos procesus un sistēmas un nodrošināt pietiekamus cilvēkresursus. Tomēr banku darbība vienmēr būs pakļauta operacionālā riska koncentrācijai un tādējādi ir īpaši svarīgi izveidot atbilstīgu iekšējās kontroles sistēmu šādu risku mazināšanai.
91. Saskaņā ar CRD iestādei jāizstrādā plāni ārkārtas situācijām (*contingency plans*) un plāni darbības turpināšanai (*continuity plans*), lai nodrošinātu spēju turpināt darbību un ierobežotu zaudējumus, ko rada nopietni darbības pārrāvumi²². Šādi plāni ir svarīgi koncentrācijas riska pārvaldībā, īpaši ņemot vērā notikumus ar zemu iespējamības pakāpi, bet ar potenciālu radīt nozīmīgus zaudējumus darbības pārrāvumu (*disruption*) gadījumā.
92. Operacionālā riska koncentrāciju var arī risināt (*address*), izmantojot noteiktas riska mazināšanas metodes, piem., pieņemot apdrošināšanas programmas tādu zaudējumu segšanai, kurus rada, piem., krāpniecība, agresīva pārdošanas kampaņa vai ārējo piegādātāju nespēja nodrošināt pakalpojumus.
93. Izmantojot riska mazināšanas metodes, var veidoties cita veida riski (piem., kredītrisks), un rezultātā vispārējā riska samazināšana nav pietiekami efektīva (piem., rodas juridiskais risks (*legal risk*) vai cits papildu operacionālais risks). To var arī uzskatīt par sekundāru operacionālā riska koncentrāciju. Šāds koncentrācijas risks var veidoties, ja banka apdrošina savus riskus vai koncentrācijas risku tikai vienā apdrošināšanas sabiedrībā, kura vai nu nevar pietiekamā mērā segt visu operacionālo risku, ko banka tai nodevusi, vai arī nevar atrast piemērotus (*eligible*) līdzapdrošinātājus (*co-insurers*) un pārpadrošinātājus (*reinsurers*) šādu risku kopuma (*pool*) veidošanai un kopīgai segšanai (*share*).
94. Izmantojot riska mazināšanas metodes attiecībā uz operacionālā riska koncentrāciju, iestādei jāņem vērā, kāds atlikušais risks tai paliek un vai tā iegūst papildu riskus, tostarp arī operacionālā riska koncentrāciju, kas ir saistīti ar riska mazināšanas metodēm.

---

riska notikumu, kura rezultātā nerodas zaudējumi, un operacionālā riska notikumu, kas rada ienākumus (*gain*).

²² Skatīt CRD V pielikumu

4.4. Likviditātes risks²³

95. Koncentrācijas risks var būt viens no lielākajiem likviditātes riska avotiem, jo koncentrācija gan aktīvos, gan pasīvos (saistībās) var izraisīt likviditātes problēmas. Koncentrācija aktīvos var sagraut iestādes spēju radīt naudu nelikviditātes vai samazinātas tirgus likviditātes²⁴ periodos noteiktām aktīvu kategorijām. Pasīvu (saistību) koncentrācija (vai finansējuma koncentrācija) veidojas, kad finansējuma struktūras dēļ iestāde kļūst ievainojama attiecībā uz vienu notikumu vai vienu faktoru, piem., negaidītu naudas līdzekļu izņemšanu lielā apjomā vai neatbilstīgu pieeju jaunam finansējumam. Summa, kas rāda finansējuma koncentrāciju, ir summa, kuras dēļ iestādei, ja šāda summa tiek izņemta vai ja to izņem vienlaikus ar līdzīgiem vai korelētiem finansējuma avotiem, var būt ievērojami jāmaina sava ikdienas finansēšanas stratēģija.
96. Pēdējos gados arvien vairāk tiek izmantoti sarežģīti finanšu instrumenti un globalizācija finanšu tirgos ir saistīta ar pāreju no finansējuma, kura pamatā ir noguldījumi, uz finansējumu, kura pamatā ir tirgus. Palielinoties atkarībai no lielo klientu finansējuma (*wholesale funding*), iestādēm veidojas lielākas riska pozīcijas par tirgus cenām un lielākas kredītsvārstības (*credit volatilities*). Turklāt starpbanku tirgus darbības paplašināšanās rada izplatīšanās radītas ietekmes risku (*risk of contagion effects*).

12. vadlīnija. Lai varētu identificēt visus lielākos likviditātes riska koncentrācijas veidus, iestādēm labi jāsaprot sava finansējuma un aktīvu struktūra un pilnībā jāapzinās visi pamatā esošie faktori, kas to ietekmē laika gaitā. Ja tas ir svarīgi, tad – atkarībā no darbības veida – iestādei jāapzinās ievainojamības (*vulnerabilities*), ko rada tās finansējuma un aktīvu struktūra, piem., attiecība starp mazo klientu (*retail*) un lielo klientu (*wholesale*) finansējuma pasīvu pusē vai liela atsevišķu vērtspapīru koncentrācija iestādes likvīdo aktīvu buferī, ko nedrīkst pieļaut. Tāpat, ja tas ir svarīgi, identificējot likviditātes riska koncentrāciju, jāiekļauj ģeogrāfisko īpatnību (*specificities*) analīze. Visbeidzot, identificējot likviditātes riska koncentrāciju, jāņem vērā ārpusbilances saistības.

97. Identificējot likviditātes riska koncentrāciju, jāņem vērā gan tirgus likviditātes risks, gan finansējuma likviditātes risks, kā arī abu minēto risku iespējamā mijiedarbība. Iestādēm jāpārvalda savi likvīdie aktīvi, lai pēc iespējas nodrošinātu to pieejamību stresa apstākļos. Iestādes nedrīkst pieļaut, ka mazāk likvīdu aktīvu kategorijās veidojas lielas koncentrācijas attiecībā pret stabilu ilgtermiņa finansējumu. Pretējā

---

²³ Šī iedaļa jālasa kopā ar 2008. gada septembrī publicētajām CEBS tehniskajām konsultācijām par likviditātes riska pārvaldību (to otro daļu) (http://www.c-ebs.org/getdoc/bcadd664-d06b-42bb-b6d5-67c8ff48d11d/20081809CEBS_2008_147_%28Advice-on-liquidity_2nd-par.aspx), 2008. gada jūnijā izdoto dokumentu par likviditātes identificēšanu (*Liquidity Identity Card*) (<http://www.c-ebs.org/getdoc/9d01b79a-04ea-44e3-85d2-3f8e7a9d4e20/Liquidity-Identity-Card.aspx>) un CEBS vadlīnijām par likviditātes buferiem un izdzīvošanas periodu (<http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2009/Liquidity-Buffers/Guidelines-on-Liquidity-Buffers.aspx>).

Īstenojot šajā pielikumā norādītos principus, nacionālajām uzraudzības iestādēm un institūcijām jāpatur prātā diskusijas, kas risinās par priekšlikumiem mainīt likviditātes režīmu, ko varētu ieviest CRD IV. CEBS cieši pārrauga regulējuma attīstību, piedaloties publiskajā apspriešanā par priekšlikumiem saistībā ar CRD IV, un nepieciešamības gadījumā grozīs šeit ieteiktos principus, atbilstoši CRD IV.

²⁴ Skatīt 4.2. iedaļu.

gadījumā tirgus lejupslīdes (*market downturn*) gadījumā var būt nopietni apdraudēta iestādes spēja nodrošināt likviditāti (*liquidity generation capacity*).

98. Liela lielo klientu (*wholesale*) koncentrācija finansējumā parasti palielina likviditātes risku, jo institucionālie finansētāji (*institutional funding providers*) ir jutīgāki attiecībā uz kredītiem un saasinātāk uztver baumas par iestāžu finanšu grūtībām nekā mazie finansētāji (*retail funding providers*). Starpbanku finansējums ir saistīts ar izplatīšanās risku (*contagion-risk*) un var būt svārstīgs finansējuma avots, īpaši krīzes laikā, kad mazinās iestāžu savstarpējā uzticēšanās un tās negribīgi aizdod līdzekļus viena otrai. Novērtējot katru koncentrētu finansējuma avotu saistībā ar iespēju izņemt līdzekļus (*probability of withdrawal*), jāņem vērā gan tā radītā ietekme, gan līgumiski apsvērumi.
99. Iestādēm, kuras aktīvi darbojas vairākās valstīs un ar vairākām valūtām, jābūt pieejamiem dažādiem likviditātes avotiem katrā valūtā, kurā iestādei ir nozīmīga pozīcija, jo kredītiestādes ne vienmēr var ātri nodrošināt likviditātes prasību aizvietošanu ar citu valūtu.
100. Attiecībā uz aktīvu brīvu plūsmu starp jurisdikcijām var pastāvēt tiesiski vai regulējoši ierobežojumi (piem., nodokļu problēmas, regulējumā noteikts norobežojums (*regulatory ring-fencing*)), kas ierobežo grupu spēju iedalīt aktīvus tur, kur tie visvairāk nepieciešami. Iestādēm jāidentificē likviditātes koncentrācija bankas ietvaros (*intra-bank*) (t.i., starp galveno biroju un ārvalstu filiālēm) un grupas ietvaros (*intra-group*) (t.i., vai nu starp mātesuzņēmumu un tā meitasuzņēmumiem vai starp dažādiem meitasuzņēmumiem).
101. Ārpusbilances posteņi ir vēl viens svarīgs faktors, kas ietekmē likviditātes riska koncentrāciju. Ārpusbilances likviditātes vajadzības var veidoties gan no līgumiskām, gan nelīgumiskām saistībām (*contractual and non-contractual commitments*). Līgumisku ārpusbilances saistību posteņi ir, piemēram, saistības nodrošināt finansējumu, garantijas, kredītlīnijas ietvaros paredzēta kredīta izsniegšana līgumā par kredītlīnijas atvēršanu paredzētā limita ietvaros, utt. Vērtspapirizēšanas līgumos jāskata klauzulas, piem., darbības rezultātu rādītāju un to pasliktināšanās līmeņu sliekšņi, kas var būt saistītas ar prasību sniegt nodrošinājumu vai pienākumu nodrošināt likviditātes atbalstu. Nepieciešamība nodrošināt atbalstu tādām komercsabiedrībām kā īpašam nolūkam izveidotas sabiedrības (*SPVs*), lai uzturētu to labo reputāciju, tirgus īpatsvaru vai darījumatteicības, var rasties negaidīti, īpaši tad, kad iestādei jau izveidojušies stresa apstākļi, un šāda nepieciešamība var nopietni apdraudēt iestādes likviditātes pozīciju. Regulāri jāvērtē potenciālās likviditātes vajadzības saistībā ar šādu ārpusbilances saistību izpildi. Tāpat jāņem vērā parāda instrumentu pirmstermiņa atmaksa (tas attiecas uz atsaucamiem instrumentiem (*instruments callable*) vai instrumentiem ar noteikta sliekšņa klauzulu (*trigger clauses*)).

13. vadlīnija. Nosakot savu pakļāvumu finansējuma riska koncentrācijai, iestādēm aktīvi jāuzrauga savi finansējuma avoti. Jāveic plaša analīze par visiem faktoriem, kuri var izraisīt piepešu naudas līdzekļu izņemšanu vai pasliktināt iestādes pieeju finansējuma avotiem (tostarp, piem., faktoriem, kuri izpaužas kā aktīvu aprūtinājums (*asset encumbrance*)).

102. Nepastāv fiksēts obligātais minimālais līmenis (*thresholds*) vai limiti, kurus izmanto finansējuma koncentrācijas definēšanai, jo tā ir atkarīga no iestādes organizatoriskās

struktūras un bilances struktūras. Cita starpā finansējuma koncentrācija var būt, piemēram:

i) koncentrācija vienā noteiktā tirgū / vienā noteiktā instrumentā:

- starpbanku tirgū;
- finansējumā, kas rodas, emitējot parāda instrumentus (komerciālus vērtspapīrus (*commercial paper*), vidēja termiņa parādzīmes (*medium-term notes*), hibrīdobligācijas (*hybrid bonds*), subordinētas obligācijas (*subordinated bonds*), utt.);
- citā lielo klientu (*wholesale*) finansējumā (institucionālo ieguldītāju un lielu uzņēmumu noguldījumu veidā);
- strukturētos instrumentos (ārvalstu valūtas mijmaiņas līgumos (*FX swaps*), uz aktīviem balstītos komerciālos vērtspapīros (*asset-backed commercial paper*), segtās obligācijās (*covered bonds*)), ko rada gan paļaušanās uz finansējumu (*funding reliance*), gan riska darījumi papildu nodrošinājuma pieprasījuma (*margin calls*) un nodrošinājuma pieprasījuma (*collateral calls*) dēļ.

ii) koncentrācija nodrošinātos (*secured*) finansējuma avotos:

- vērtspapīru finansēšanas līgumos (*securities financing arrangements*), piem., pārdošanas ar atpirkšanu (*repurchase*) / pirkšanas ar atpārdošanu (*reverse repurchase*) līgumos, līgumos par akciju aizdošanu/aizņemšanu (*stock borrowing/lending*) un īpašos šādās operācijās izmantotos aktīvos;
- uz aktīviem balstītos komerciālos vērtspapīros (*asset-backed commercial paper*);
- aizdevumu vērtspapirizācijā (*securitisation of loans*), (kredītkartēs, hipotēkās, automobiļos, utt.);
- noteikta veida segtās obligācijās (*covered bonds*);
- atkarība no operācijām atklātā tirgū (*dependence of open market operations*).

iii) koncentrācija saistībā ar dažiem likviditātes nodrošinātājiem, ko rada koncentrēts darījuma partnera kredītrisks. Atkarība no viena vai dažiem likviditātes nodrošinātājiem var pastāvēt pat tādos apstākļos, kad paralēli tiek izmantoti dažādi tirgi vai instrumenti. Neveicot koncentrācijas riska analīzi, koncentrācija saistībā ar dažiem likviditātes nodrošinātājiem nav skaidri izteikta un to ir grūti identificēt. Šādu koncentrācija var radīt:

- lielo klientu finansējuma nodrošinātāji tirgū (*wholesale market providers*) (institucionālo ieguldītāju un lielu uzņēmumu noguldījumi);
- tādas finanšu grupas finansējums, kurā ir arī iestāde;
- lieli individuāli noguldītāji vai darījumu partneri;
- saistīti (*connected*) darījumu partneri;

- finansējuma avotu ģeogrāfiskā un valūtas koncentrācija.

iv) koncentrācija saistībā ar termiņu, piem., pārmērīga paļaušanās uz īstermiņa finansējumu ilgāka termiņa aizdevumu finansēšanai. Atzīstot, ka termiņa transformēšana ir neatņemama banku darbības daļa, likviditātes problēmas var rasties, ja iestāde nespēj pārinvestēt (*roll-over*) savas īstermiņa saistības. Cita veida koncentrācija saistībā ar termiņu notiek tad, kad dažādiem finansējuma avotiem (piem., parāda vērtspapīru emisijai) ir līdzīgs dzēšanas termiņš, bankai jāemitē lielāks parāda instrumentu skaits īsā laika posmā un attiecīgi tai rodas grūtības tos absorbēt tirgū.

14. vadlīnija. Likviditātes riska koncentrācijas kvalitatīvo novērtējumu papildina kvantitatīvi rādītāji likviditātes riska koncentrācijas līmeņa noteikšanai.

103. Šāds rādītājs ir, piem., lielo klientu finansējuma (*wholesale funding*) attiecība pret kopējām saistībām. Tā rāda, kādā apmērā iestāde paļaujas uz tirgus finansējuma avotiem, kuri ir svārstīgāki un lielākā mērā ievainojami (*vulnerable*). Šajā piemērā lielo klientu finansējumu var definēt kā finansējumu, ko nodrošina institucionālo ieguldītāju un lielu uzņēmumu noguldījumi. Cits piemērs ir koeficients, kuru veido piecu lielāko noguldītāju īpatsvars kopējos noguldījumos.

15. vadlīnija. Izstrādājot finansējuma plānu ārkārtas situācijām (*contingency funding plans*), iestādēm jāņem vērā likviditātes riska koncentrācija.

104. Izstrādājot finansējuma plānu ārkārtas situācijām, iestāde var ņemt vērā:

- agrīnā brīdinājuma (*early warning*) rādītājus, kuri aptver likviditātes riska koncentrācijas palielinājumu, un pasākumus, kuri jāveic krīzes situācijā / ar koncentrāciju saistīta stresa (*concentration stress*) situācijā;
- koncentrācijas palielinājumu, ko rada ārkārtas pasākumu (*contingency measures*) īstenošana, rūpīgi jāuzrauga un pēc iespējas ātri jārisina.

105. Agrīnā brīdinājuma rādītāji ir arī tādi rādītāji, ar kuru palīdzību uzrauga koncentrācijas limitu pārkāpumus (piem., attiecībā uz katru atsevišķo emitentu, sektoru, likviditātes nodrošināšanu (*liquid facility*), aktīvu kvalitāti).

106. Starp stratēģijām, kuras tiek īstenotas krīzes/stresa situāciju risināšanai, kad tiek stimulēts viens vai vairāki agrīnā brīdinājuma rādītāji, ir arī tādi pasākumi, kuru mērķis ir stabilas diversifikācijas nodrošināšana.

5. Uzraudzības pārbaude un novērtējums

107. Pārbaude un novērtējums saistībā ar iestādes pakļautību koncentrācijas riskam un iestādes veikto koncentrācijas riska pārvaldību, tostarp vadības veiktiem pasākumiem šī riska ietekmes mazināšanai (*management mitigative actions*), ir daļa no vispārīga novērtējuma, kas attiecas uz iestādes riska un darbības profilu, kā arī iestādes darbības atbilstību CRD un citām regulējošām prasībām. Uzraugi atzīst, ka tā kā daži koncentrācijas riska aspekti, īpaši koncentrācija viena riska ietvaros, var

būt ietverti noteiktu riska jomu pārvaldībā, jāpiemēro elastīga pieeja, saskaņā ar kuru svarīgs ir proporcionalitātes princips un nozīmīgums noteiktai iestādei.

108. Īpaši tad, ja iestāde var parādīt uzraugiem, kādā mērā noteiktam riskam izveidota riska pārvaldības kārtība aptver koncentrāciju šī viena konkrētā riska ietvaros, uzraugiem, veicot pārbaudi, nevajadzētu sagaidīt, ka iestādē pastāv paralēla kārtība vienīgi koncentrācijas pārvaldībai viena riska ietvaros.
109. Novērtējot iestādes koncentrācijas risku (gan pārrobežu, gan iekšzemes banku grupas kontekstā), uzraugiem jāpievērš uzmanība iestādes darbības modelim un stratēģijai, tostarp stratēģijai, kuras rezultātā noteiktas komercsabiedrības var tikt koncentrētas noteiktās jomās, produktos vai tirgos grupas ietvaros īstenotas stratēģijas rezultātā. Attiecīgajiem uzraugiem rūpīgi jāpārbauda šādi gadījumi un tie jāiekļauj iestāžu un uzraugu *KPNP-UPNP* (uzraudzības pārbaudes un novērtējuma process) dialogā, kas risinās arī kolēģijas ietvaros.

16. vadlīnija. Uzraugiem jāvērtē, vai iestādes riska pārvaldība pietiekami aptver koncentrācijas risku. Uzraudzības pārbaudei jāaptver koncentrācijas riska pārvaldības kvantitatīvie, kvalitatīvie un organizācijas aspekti.

110. Novērtējuma ietvaros uzraugiem jāpārbauda iestāžu darbības atbilstība šīm vadlīnijām. Jāvērtē arī tas, kādā apmērā koncentrācijas riska pārvaldība ir ietverta iestādes riska pārvaldībā, un vai iestāde ņēmusi vērā visas iespējamās jomas, kurās var veidoties riska koncentrācija.
111. Lai novērtētu koncentrācijas riska līmeni iestādēs, uzraugiem jāapsver kvantitatīvu rādītāju izmantošana riska novērtēšanas sistēmās (*Risk Assessment Systems* jeb *RAS*). Uzraugi var veidot šādus rādītājus, pamatojoties uz limitu, minimālo obligāto līmeņu vai citu līdzīgu iestādes iekšēji definētu koncepciju kopumu. Uzraugi var arī izstrādāt savus modeļus un instrumentus, piem., rādītājus, kuru pamatā ir esošie uzraudzības ziņojumi no iestādēm.
112. Šos rādītājus izmanto uzraugu *RAS* ietvaros, lai veiktu salīdzinājumus starp iestādēm (*peer comparisons*) un noteiktu izņēmumus (*outliers*). Uzraugiem jāapzinās, ka vienkāršiem koncentrācijas riska rādītājiem, kuri izveidoti, pamatojoties uz uzraudzības ziņojumos sniegto informāciju, ir savi trūkumi (piem., tajos nav pilnā mērā aptverta darījumu mijiedarbība). Tādējādi vismaz lielākajām iestādēm un lielām iestādēm, kuras darbība saistīta ar sarežģītu finanšu pakalpojumu sniegšanu, šādi pasākumi uzskatāmi tikai par papildinājumu un uzraudiem nav jāsapaida, ka tie pilnībā aptvers iestādes riska profilu. Jebkurā gadījumā nav sagaidams, ka šie pasākumi var aizstāt iestādes pašas veikto iekšējo novērtējumu.
113. Attiecībā uz koncentrāciju starp vairākiem riskiem uzraugiem jāapzinās, ka metodoloģijas pieejas šādu koncentrāciju mērīšanai nozarē joprojām tiek izstrādātas, un sagaida, ka modeļi, kuri aptver holistisku pieeju, parādīsies laika gaitā. Uzraugi atzīst, ka ir sarežģīti modelēt koncentrāciju starp vairākiem riskiem un modeļus ir grūti novērtēt kvantitatīvi, tādēļ, veicot uzraudzības pārbaudi, uzmanību pievērš tam, cik derīgas ir dažādās pieejas, piem., stresa testi un scenāriju analīze, ko pēc iespējas atbalsta kvalitatīvi komentāri un modeļu veidošana.
114. Uzraugiem jāapzinās, ka koncentrācijas riska novērtēšanas un pārvaldības pamatā nav tikai kvantitatīvas modeļu veidošanas metodes, bet arī kvalitatīvi faktori, piem., cilvēku pieredze attiecībā uz risku identificēšanu un pārvaldību atsevišķos sektoros,

tirgos un finanšu instrumentos, un riska pārvaldības kvalitāte, piem., pieredze un zināšanas par vietējiem apstākļiem, tirgus informācija, utt. Šie faktori bieži ir svarīgi iestādēm, kurās koncentrācija atspoguļo to darbības veidu un stratēģiju. Veicot novērtējumu, jāņem vērā visa būtiskā informācija.

115. Viens no svarīgākajiem uzraudzības pārbaudes aspektiem saistībā ar koncentrācijas riska pārvaldību ir pastāvīgais dialogs ar iestādi gan tehniskā, gan vadības līmenī. Veicot pārbaudes, uzraugi ņem vērā visus informācijas avotus attiecībā uz iestādes veikto koncentrācijas riska pārvaldību, tostarp iestādes pašas veikto iekšējo novērtējumu un validēšanu (*validation*), kā arī iekšējā audita vai līdzīgu funkciju veikto pārbažu dokumentus. Uzraugiem ir arī svarīgi veidot dialogu ar vadību un augstākā līmeņa vadību par vispārējo diversifikācijas stratēģiju, kas var ietekmēt riska koncentrācijas līmeni noteiktā darbības jomā un/vai komercsabiedrībā.

116. Uzraugiem jānovērtē, cik drošas (*reliability*) ir ieteiktās vai īstenotās riska mazināšanas darbības, un cik tās ir efektīvas stresa apstākļos vai nelikvidā tirgū, un kā tiek novērtēti potenciālie trūkumi.

17. vadlīnija. Ja, veicot uzraudzības novērtējumu, tiek atklāti būtiski trūkumi, uzraugiem — ja to uzskata par nepieciešamu — attiecīgi jārikojas un/vai jāveic pasākumi saskaņā ar CRD 136. pantu.

117. Rīkoties var nozīmēt, piem., pieprasīt, lai iestāde veic papildu korigējošus (*remedial*) pasākumus, piem., apsver savu stratēģiju vai pārvaldības pasākumus nākotnē attiecībā uz koncentrācijas riska mazināšanu.

118. Piemēram, ja limitu struktūra neatspoguļo izvēlēto pieļaujamo riska līmeni (*risk tolerance*) un nav izveidotas citas pieejas koncentrācijas riska mazināšanai, uzraugiem jāpieprasa, lai iestāde korigē savu limitu struktūru un riska mazināšanas pieejas atbilstīgi pieļaujamajam riska līmenim (t. i., lai tā maina limitus).

18. vadlīnija. Uzraugiem jānovērtē, vai iestādes ir atbilstīgi kapitalizētas un vai to likviditātes buferi ir atbilstīgi attiecībā pret to koncentrācijas riska profilu, un jākoncentrējas uz buferiem (likviditātes un kapitāla buferiem) saistībā ar nesamazināto koncentrācijas riska daļu.

119. Uzraugiem jānodrošina, ka iestādes turētā kapitāla un likviditātes bufera apjoms ir pietiekams nodrošinājums pret koncentrācijas risku. Attiecībā uz šo īpaša vērība jāvelta koncentrācijai, kas piemīt darbības stratēģijai.

120. Kaut gan ir atzīts, ka kapitāla loma jāvērtē plašākā kontekstā, kopumā uzraugi sagaida, ka augstāks koncentrācijas līmenis uzliek iestādei lielāku atbildību parādīt, kā tā novērtējusi ietekmi kapitāla izteiksmē.

121. Ja iestādes turētais kapitāls pietiekami nesedz tāda koncentrācijas riska raksturu un līmeni, kādam iestāde ir pakļauta vai var tikt pakļauta, uzraugiem jāveic attiecīgi pasākumi iestādes riska pakļāvuma samazināšanai, un uzraugi var arī prasīt, lai iestāde tur papildu pašu kapitālu, kā noteikts CRD 136. pantā.

122. Prasība iestādei turēt pašu kapitālu virs obligātā minimālā līmeņa (*minimum level*) ir viens no pasākumiem, kuru uzraugi var izmantot, ja tie nav pārliecināti, ka iestādes iekšējie procesi koncentrācijas riska identificēšanai, mērīšanai, uzraudzībai un mazināšanai ir atbilstīgi un pietiekami.

123. Uzraugiem jāatzīst, ka kapitāls var nebūt labākais veids likviditātes riska mazināšanai. Tomēr kapitāls var pasargāt iestādi pret nepieciešamību likvidēt likviditātes bufera aktīvus par ārkārtas cenām (*fire-sale prices*), kas ir iespējams scenārijs stresa apstākļos banku sektorā. Uzraugiem arī jāpārlicinās, ka iestādes likvīdo aktīvu bufera sastāvs atbilst CEBS vadlīnijām par likviditātes buferiem un izdzīvošanas (*survival*) periodiem²⁵.

19. vadlīnija. Uzraugiem jānovērtē, vai koncentrācijas risks ir atbilstīgi aptverts visaptverošā stresa testu programmā (*firm-wide stress testing programmes*).

124. Uzraugiem jānovērtē, kādā apmērā koncentrācijas risks ir aptverts visaptverošā stresa testu programmā (*firm-wide stress testing programmes*)²⁶. Turklāt uzraugi var veikt papildu stresa testus vai lūgt iestādi veikt papildu stresa testus.

20. vadlīnija. Ja iestāde veic pārrobežu darbību, jābūt atbilstīgai diskusijai starp uzraugiem, kuri veic konsolidēto uzraudzību, un uzņēmējvalsts uzraugiem (*consolidating and host supervisors*), lai nodrošinātu koordinētus uzraudzības pasākumus un pārliecinātos, ka koncentrācijas risks ir pietiekami aptverts iestādes riska pārvaldībā. Veicot iestādes riska novērtējumu, jāņem vērā koncentrācijas riska līmeņa un koncentrācijas riska pārvaldības novērtējuma rezultāti un jāorganizē attiecīgas diskusijas attiecīgajā uzraugu kolēģijā.

125. Saskaņā ar principu par reģistrācijas valsts un uzņēmējvalsts uzraudzības iestāžu sadarbību (*principles of the home-host supervisory cooperation*), kā noteikts CEBS vadlīnijās par kolēģiju praktisko darbību (*operational functioning of colleges*)²⁷, uzraugu kolēģijām ir nozīmīga loma uzraudzības pasākumu, tostarp koncentrācijas riska pārvaldības pārbaūžu, koordinēšanā. Uzraugu kolēģiju kontekstā reģistrācijas valsts un uzņēmējvalsts (*home and host*) uzraugiem jānovērtē koncentrācijas riska pārvaldība, lai nodrošinātu, ka riska pārvaldības pamatnostādņu kontekstā tiek aptvertas, saprastas un risinātas visas nozīmīgās koncentrācijas gan konsolidētā, gan atsevišķas komercsabiedrības līmenī. Koncentrācijas riska novērtējuma rezultāti un šī riska pārvaldība jāņem vērā, veicot risku novērtēšanu grupas un tās sastāvā esošo atsevišķo komercsabiedrību līmenī.

126. Novērtējot pārrobežu grupas un tās sastāvā esošo atsevišķo komercsabiedrību koncentrācijas risku, uzraugiem jāpievērš uzmanība grupas darbības modelim un stratēģijai, tostarp diversifikācijas stratēģijai, kuras rezultātā noteiktas komercsabiedrības var tikt koncentrētas noteiktās jomās, produktos vai tirgos grupas līmenī veiktas diversifikācijas stratēģijas dēļ. Šādi gadījumi rūpīgi jāpārbauda un par tiem jārunā uzraugu kolēģijās.

127. Šāda novērtējuma rezultātus var ņemt vērā, pieņemot lēmumu, vai grupas turētais pašu kapitāla līmenis ir pietiekams saistībā ar grupas finanšu stāvokli un riska profilu, un kāds ir nepieciešamais pašu kapitāla līmenis, lai 136. panta

---

²⁵ Skatīt <http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2009/Liquidity-Buffers/Guidelines-on-Liquidity-Buffers.aspx>

²⁶ Sīkākai informācijai par stresa testiem, tostarp stresa testiem koncentrācijas riskam, skatīt pārskatītās CEBS stresa testu vadlīnijas, skatīt http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Stress-testing-guidelines/ST_Guidelines.aspx.

²⁷ Skatīt <http://www.c-ebs.org/documents/Publications/Standards---Guidelines/2010/Colleges/CollegeGuidelines.aspx>

2. punktu piemērotu katrai komercsabiedrībai banku grupā un konsolidētā līmenī, kā noteikts CRD 129. panta 3. punktā²⁸.

21. vadlīnija. Veicot pārbaudes, uzraugiem jāvelta īpaša uzmanība iestādēm, kurām ir augsta koncentrācijas pakāpe, piem., ģeogrāfiskā darbības reģionā, attiecībā uz noteiktiem klientiem un īpaša veida produktiem vai finansējuma avotiem (specializētām iestādēm).

128. Vispārīgi runājot, uzraugi sagaida, ka starp koncentrācijas pakāpi un kapitāla līmeni pastāv pozitīva sasaiste (*relationship*). Tomēr jāņem vērā arī citi nozīmīgi faktori, kuri ir saistīti ar iestādes darbības modeli un riska pārvaldības kvalitāti, piem., speciālas zināšanas (*expertise*) un zināšanas par vietējiem apstākļiem (*local knowledge*). Šādi faktori bieži ir svarīgi iestādēm, kurās koncentrācija atspoguļo to darbības modeli un stratēģiju.

129. Tā kā šādas iestādes koncentrējas uz atsevišķiem produktiem, noteiktām aizņēmēju kategorijām vai noteiktiem ģeogrāfiskiem apgabaliem, tām var veidoties īpašas speciālas zināšanas (*specialised expertise*) (vai — gluži pretēji — īpašu speciālu zināšanu dēļ iestāde var koncentrēties uz specifiskām darbībām), un rezultātā, neraugoties uz koncentrācijas pakāpi, var veidoties salīdzinoši augstākas kvalitātes portfeļi.

130. Tādējādi, novērtējot vērtējamo darbību, jāveido līdzsvarots viedoklis, jo šādas darbības rezultātā var veidoties riska darījumu koncentrācija un var būt nepieciešams lielāka apjoma kapitāls, kaut gan potenciāli šāda darbība rāda salīdzinoši labākas kvalitātes portfeļi, ņemot vērā labākas zināšanas par vietējiem apstākļiem. Novērtējot specializētas iestādes, uzraugiem piesardzīgi jāvērtē iestādes izmantotās metodes riska mazināšanai un nedrīkst veicināt iestādes iesaistīšanos jaunās darbības jomās, darbībās ar jauniem klientu segmentiem vai ģeogrāfiskā teritorijā diversifikācijas nodrošināšanas nolūkā, ja iestādei šādā jomā nav pietiekamas pieredzes vai spēju.

---

²⁸ Procesu saistībā ar kopīgu lēmumu par pašu kapitāla pietiekamību CEBS aplūko vadlīnijās par kopīgu lēmumu attiecībā uz elementiem, kurus aptver uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas process, kas patlaban ir projekta stadijā, un kopīgu lēmumu par pārrobežu grupu kapitāla pietiekamību CEBS aplūko CP 39, kas patlaban pieejams kā konsultāciju dokumenti; skatīt <http://www.cebs.org/documents/Publications/Consultation-papers/2010/CP39/CP39.aspx>.

1. pielikums. Riska koncentrācijas piemēri

1. Koncentrācijas starp vairākiem riskiem piemēri: notikumi saistībā ar 2007.–2008. gadā vērojamo aizņēmēju zemas kvalitātes krīzi (*sub-prime crisis*)

Krīze nepārprotami parādīja, kā finanšu iestādēs var veidoties koncentrācija starp vairākiem riskiem, strauji pieaugot riskiem un zaudējumiem viena riska virzītājfaktora (*risk driver*) ietekmē vai riska virzītājfaktoru mijiedarbības ietekmē. Mijiedarbība starp riska darījumiem (*risk exposures*) un problēmas saistībā ar riska mērīšanu un pārvaldību šādos apstākļos var izraisīt negaidītu riska pozīciju un zaudējumu strauju pieaugumu. Turpmākais teksts īsi raksturo minēto pieredzi:

Gan nopietnās bažas par zemas kvalitātes hipotekāro aizņēmumu (*sub-prime mortgages*) kredītkvalitāti ASV, gan problēmas saistībā ar novērtējuma veikšanu un neskaidrība par kredīteitingu aģentūru piešķirto novērtējumu atbilstīgumu izraisīja ieguldītāju pieprasījuma ievērojamo kritumu. Rezultātā iniciatori (*originators*) un struktūras nespēja pārvest (*transfer*) aktīvus uz vērtspapīrzācības darījumu tirgu (*securitisation markets*) un negaidīti izveidojās koncentrētās pozīcijas — uz aktīviem, kuru vērtība jutīgi reaģē uz mainīgajiem tirgus rādītājiem (*market variables*), kredītkvalitāti un aktīvu likviditātes pārmaiņām. Ņemot vērā nenoteiktību attiecībā uz nodrošinājuma pamatā esošo kvalitāti (*underlying quality of the collateral*), apstājās (*seized up*) arī uz aktīviem balstīto komerciālo vērtspapīru (*ABCP*) tirgus darbība. *ABCP* tirgus zemās aktivitātes dēļ noteiktām finanšu iestādēm radās finansējuma problēmas, tādēļ dažas iestādes bija spiestas aizņemt līdzekļus likviditātes nodrošināšanai (*draw on their liquidity lines*) un/vai saīsināt parādu dzēšanas termiņu. Šādu koncentrētu īstermiņa finansējuma darījumu (*concentrated funding exposures*) dēļ likviditātes pozīcija kļuva vēl traukulāka. Lielām (sponsorējošām) iestādēm veidojās pozīcijas strukturētos kredītu aktīvos un palielinājās spiediens uz to likviditātes pozīciju. Palielinājās nevēlēšanās uzņemt risku, strauji pieauga dažas atsauces procentu likmes, un kredītu un likviditātes akumulēšanās (*hoarding*) rezultātā notika aktīvu piespiedu pārdošana un vēlāk strauji samazinājās vairāku aktīvu kategoriju (kapitāla vērtspapīru, tirgotu kredītu (*traded credit*), uzņēmumu obligāciju, u.c.) cenas. Šāda aktīvu vērtības krituma dēļ bieži tika pieprasīts papildu nodrošinājums, un rezultātā kredītiestāžu likviditātes situācija turpināja pasliktināties. Vispārējais spiediens uz likviditāti (*general liquidity squeeze*), nenoteiktība saistībā ar iestādes pašas nosacītām pozīcijām (*own contingent exposures*) un pieaugošās bažas par darījuma partnera risku izraisīja starpbanku tirgus darbības apstāšanos (*standstill*). Kredītriska un tirgus riska ierobežošana (*hedging*) izrādījās ļoti sarežģīta šajos apstākļos, bieži tā nebija tik efektīva, cik gaidīts, un tādēļ pakļautība šādam riskam bija lielāka (bāzes risks). Specializētu apdrošināšanas sabiedrību (*monoline insurance companies*) zaudējumu un reitinga samazināšanās dēļ piepeši vēriba atkal tika pievērsta tādām jautājumam kā (netiešā) darījuma partnera risks, jo riska ierobežošana (*hedges*) izrādījās neefektīva. Ņemot vērā vispārējo tirgus aktivitātes samazināšanos, strauji pieauga tiesai iesniegto lietu skaits. Turklāt iestādēm, kas tika iesaistītas, piem., krāpnieciskā tirdzniecībā (*rogue trades*), bija daudz grūtāk slēgt šādas pozīcijas bez lieliem zaudējumiem.

2. Koncentrācijas starp vairākiem riskiem piemēri

Kredītrisks — likviditātes risks: ja nozīmīgs darījuma partneris nepilda saistības, samazinās iestādes naudas plūsma un iestādes spēja pildīt savas saistības.

Kredītrisks — tirgus risks: ja darījumu partneri var būt cieši saistīti (*closely related*) vai ir vieni un tie paši, vai ja ir runa par risku, kas nav sistemātisks vai diversificējams (t. i., tā tirgus riska daļa, kuru rada nevis vispārīgas, bet specifiskas cenas kustības, piem., pārmaiņas pieņēmumā par emitentam piemītošo kredītrisku). Turklāt emitenta kredītu kvalitātes pasliktināšanās var būt par iemeslu koncentrācijai starp tirgus risku un kredītrisku. Tas, piem., attiecas uz gadījumiem, kad iestāde kādai sabiedrībai ne tikai piešķirusi aizdevumu vai nodrošinājusi kredītiespēju (*credit facility*), bet arī veikusi ieguldījumu šīs sabiedrības pašu kapitālā. Visas šīs pozīcijas tiks negatīvi ietekmētas, pasliktinoties kredītu kvalitātei. Tādējādi dažādus riskus nevar mērīt neatkarīgi vienu no otra, un nevar uzskatīt, ka dažādi riski savstarpēji nekorelē. Tas apstiprina nepieciešamību atbilstīgi pārvaldīt koncentrāciju starp vairākiem riskiem.

Kredītrisks — operacionālais risks: pakļautība kredītriskam var būt saistīta ar potenciāliem operacionālā riska virzītājfaktoriem, vai risku mazinošo faktoru (piem., iegādātas apdrošināšanas) kredītu kvalitāte var ietekmēt operacionālā riska buferu pietiekamību.

Tirgus risks — likviditātes risks: pārrāvumi (*interruptions*), svārstīguma pieaugums, straujas vērtības pārmaiņas vai noteiktu instrumentu tirgus izsīkšana (*drying up*) var negatīvi ietekmēt noteiktas iestādes likviditāti.

3. Tirgus riska koncentrācija un koncentrācija starp vairākiem riskiem, kuras pamatā ir emitenta kredītu kvalitāte kā riska virzītājfaktors

Emitenta kredītu kvalitāte ir piemērs tam, kā viens riska virzītājfaktors (*single risk driver*) ietekmē dažādus riska veidus un rada tirgus riska koncentrāciju. Emitenta kredītiespējas pasliktināšanās negatīvi ietekmē tā akciju cenu un arī tā obligāciju cenas, un ietekmē atbilstīgo atvasināto instrumentu cenas. Iestādes kapitāla vērtspapīru tirdzniecības struktūrvienība (*equity trading desk of an institution*) var būt iegādājusies kapitāla vērtspapīrus, fiksēta ienākuma vērtspapīru tirdzniecības struktūrvienība (*fixed-income desk*) — obligācijas, un atvasinātu instrumentu tirdzniecības struktūrvienība (*derivatives desk*) var būt pārdevusi kredīta nodrošinājumu (*credit protection*) saistībā ar vienu un to pašu emitentu. Tā kā visu instrumentu cenas ir atkarīgas no viena un tā paša riska virzītājfaktora (*risk driver*), korelācijas starp šiem atšķirīgajiem instrumentiem ir ļoti lielas. Riska koncentrācija ir jāņem vērā, jo pretējā gadījumā riska situācija netiek pareizi atspoguļota.

4. Tirgus riska koncentrācija un koncentrācija starp vairākiem riskiem, kuras pamatā ir tirgus dalībnieku izvairīšanās no riska (*risk aversion of market participants*)

Vēl viens iemesls, kas izraisa tirgus riska koncentrāciju, ir pārmaiņas saistībā ar tādu risku, kuram tirgus dalībnieki dod priekšroku (*risk preference of market participants*). Pastāvot lielākai nenoteiktībai par ekonomikas perspektīvām, tirgus dalībnieki nevēlas pirkt ar risku saistītas pozīcijas. Visu ar risku saistītu produktu riska prēmijas (*risk premiums*) palielināsies, un šo produktu cenas samazināsies. Tādējādi palielināsies korelācija starp dažādām aktīvu kategorijām. Iespējams, ka daži tirgi pilnībā izsīks, jo tirgus dalībnieki vairs nevēlēsies pirkt šādus produktus. Kaut gan iestādes turējumā būs diversificēts portfelis, tai radīsies zaudējumi saistībā ar visu veidu instrumentiem. Iestādes riska pārvaldībā jāietver gan riska koncentrācija, ko izraisa riska prēmijas pārmaiņas, gan ar to saistītās korelāciju pārmaiņas („korelāciju dalījums (*breakdown*)”).

Lielākas riska prēmijas arī var izraisīt koncentrāciju starp tirgus risku un likviditātes risku. Iestādei var veidoties mazāka likviditāte, ja tā pārdod aktīvus to zemākas cenas dēļ. Iespējams, ka dažus aktīvus nevar pārdot par pieņemamu cenu, ja tirgus ir nelikvids tādēļ, ka tirgus dalībnieki izvairās no riska. Turklāt parāda vai kapitāla instrumentu emisija ir dārgāka, jo iestādei pašai jāmaksā augstāka riska prēmija. Arī saistībā ar šo riska koncentrācija ir atbilstīgi jāpārvalda dēļ sasaistes starp dažādiem risku veidiem.

5. Koncentrācija starp tirgus risku un kredītrisku, kuras pamatā ir valūtu kursi²⁹

Aizdevumi ārvalstu valūtās vietējiem aizņēmējiem ir pakļauti gan valūtas riskam (valūtu maiņas kurss), gan kredītriskam. Samazinoties vietējās valūtas vērtībai, palielinās vietējā valūtā izsniegta aizdevuma vērtība, tādējādi (palielinoties iemaksu (*instalments*) izmaksām) var samazināties aizņēmēju spēja atmaksāt aizdevumu. Straujāk samazinoties valūtas vērtībai (*at higher depreciation rates*), šī ietekme kļūst nelineāra.

6. Piemēri mijiedarbībai (*inter-relationships*) starp likviditāti un citiem riska faktoriem

Iestādes vispārējā pakļautība citiem riskiem un to iespējamā ietekme uz likviditātes riska līmeni jāanalizē saistībā ar iestādes finansējuma profilu.

Mijiedarbība (*interrelationships*) starp likviditātes risku un citiem riskiem, kurus virza vieni un tie paši faktori, ir īpaši novērojama stresa apstākļos tirgū. Šāda mijiedarbība var pastiprināt ar likviditātes risku saistītās koncentrācijas ietekmi. Šāda mijiedarbība var būt, piemēram:

- iestādes pašas kredītrisks (*own credit*) — likviditātes risks: pasliktinoties tirgus cenām vai darījuma partnera novērtējumam, var tikt pieprasīts papildu nodrošinājums (*margin call*) vai veidoties pienākums nodrošināt papildu nodrošinājumu;
- reputācijas risks — likviditātes risks: reputācijas problēmu dēļ iestāde var zaudēt darījumu partneru uzticēšanos un tādējādi var samazināties iestādei pieejamais finansējums vai tikt izņemti iestādē noguldītie līdzekļi;
- reputācijas risks — likviditātes risks: lai saglabātu labu reputāciju un nepieļautu negatīvu priekšstatu veidošanos tirgū, iestāde var izvēlēties nodrošināt finansējumu saistītām (*associated*) personām, pat ja tai nav līgumiska pienākuma to darīt, un rezultātā var pasliktināties tās likviditātes pozīcija;
- operacionālais risks — likviditātes risks: maksājumu vai norēķinu procesa pārrāvumi var radīt likviditātes problēmas;
- juridiskais (*legal*) risks — likviditātes risks: pastāvot potenciālām kļūdām vai neprecizitātēm juridiskos līgumos, var nebūt iespējams likt darījuma partnerim pildīt līgumā noteiktās saistības attiecībā uz finansējuma nodrošināšanu. Īpaši iestādes likviditāti var apdraudēt nepilnības līgumos, kuri ir saistīti ar finansējuma nodrošināšanu ārkārtas situācijās (*contingency financing*) stresa apstākļos tirgū.

---

²⁹ Skatīt arī Filipa Hartmana (*Philipp Hartmann*), Mirona Kvasta (*Myron Kwast*) un Pētera Preta (*Peter Praet*) 2009. gada septembra dokumentu "Ceļā uz tirgus riska un kredītriska integrētu mērīšanu un pārvaldību: saliktās pieejas un diversifikācijas salīdzinājums" (*Towards the integrated measurement and management of market and credit risk: The dangers of compounding versus diversification*)(<http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3953>)

2. pielikums. Koncentrācijas riska pārvaldībai izmantoto rādītāju piemēri

Turpmāk minēti piemēri vienkāršiem koncentrācijas rādītājiem. Ja tos izmanto un ja tas ir iespējams, koncentrācijas rādītāju pamatā jābūt mēram, kas jutīgi reaģē uz risku (*risk sensitive measure*) (piem., iekšējam kapitālam (*internal capital*), riska svērtiem aktīviem vai sagaidāmajiem zaudējumiem (*expected loss*)), nevis riska darījuma lielumam:

- mēram, ko parasti saista ar attiecīgu skaitlisku lielumu (*numeraire*) (piem., bilances, pašu kapitāla, neto peļņas apmēru), piem.,:
  - lielumam, ko veido noteikts lielu riska darījumu skaits (piem., desmit lielāko riska darījumu),
  - lielumam, ko veido nemainīgs (fiksēts) lielu, savstarpēji saistītu riska darījumu skaits, ◦ svarīgāko sektoru/ģeogrāfiskās koncentrācijas lielumam,
  - riska darījumam ar noteiktu finanšu instrumentu;
- diversifikācijas mēriem (*diversity scores*), piem., Herfindāla–Hiršmana (*Herfindahl Hirschmann*) indeksam (*HHI*), Simpsona līdzvērtības (*equitability*) indeksam, Šanona–Vīnera (*Shannon-Wiener*) indeksam, Pilū (*Pielou's*) vienādības (*evenness*) indeksam, *Moody* diversifikācijas mēram (*Diversity Score*), utt.;
- koncentrācijas līknēm³⁰;
- Džini (*Gini*) koeficientiem³¹;
- portfeļa korelācijām;
- dispersijas (*variance*)/ kovariācijas (*covariance*) mēriem.

---

³⁰ Ar koncentrācijas līknes palīdzību var novērtēt, vai noteikts risks ir lielākā mērā koncentrēts kādā valstī/sectorā.

³¹ Džini koeficientu (*Gini coefficient*) var izmantot, lai mērītu ikvienu nevienādas sadales (*uneven distribution*) formu. Tas ir ikviens skaitlis no 0 līdz 1, kur 0 atbilst pilnīgi viendabīgam riskam (*complete risk homogeneity*) (t.i., katrai riska pozīcijai/darījumam ir viens un tas pats risks) un 1 atbilst absolūtai koncentrācijai (t.i., vienai pozīcijai/darījumam piemīt visi riski, bet citai (citam) piemīt nulles risks).